

COVID-19-PANDEMIAN VAIKUTUKSIA SUOMALAISTEN PÖRSSIYHTIÖIDEN TALOUDELLISEEN TILANTEeseen JA RISKEIHIN TILINPÄÄTÖSRAPORTOINNIN PERUSTEELLA

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2024

**Tekijä: Roope Sillgren
Oppiaine: Laskentatoimi
Ohjaaja: Antti Rautiainen**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Roope Sillgren	
Työn nimi Covid-19-pandemian vaikutuksia suomalaisten pörssiyhtiöiden taloudelliseen tilanteeseen ja riskeihin tilinpäätösraportoinnin perusteella	
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika (pvm.) 3.6.2024	Sivumäärä 58
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Covid-19-pandemian vuoksi määrättiin laajoja liikkumisrajoituksia ihmisten terveyden suojelemiseksi ja tämän johdosta länsimainen talous syöksyi laskusuhdanteeseen. Talouden heikkeneminen ja epävarmuus vähensivät myös työpaikkoja. Talouskriisit vaikeina toimintaympäristöinä voivat uhata yritysten liiketoiminnan jatkuvuutta ja yritysten tulisi pyrkiä sopeuttamaan liiketoimintojaan innovatiivisesti vallitsevaan tilanteeseen. Yritysten tulisi kiinnittää riittävästi huomiota riskienhallintaan, sillä hyvä riskienhallintastrategia ja sen noudattaminen voi lieventää yritykseen kohdistuvia riskejä ja luoda arvoa.</p> <p>Tämän laadullisen pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli tutkia covid-19-pandemian vaikutuksia suomalaisten pörssiyhtiöiden taloudellisiin tilanteisiin ja riskeihin vuoden 2020 tilinpäätösraportoinnin perusteella. Tutkimuksessa tutkittiin yhteensä yhdeksää yhtiötä kolmelta eri toimialalta, jotka olivat teollisuus, harkinnanvaraiset kulutushyödykkeet ja terveydenhoito. Tutkimuksessa pyrittiin löytämään myös mahdollisia eroavaisuuksia näiden toimialojen välillä. Tutkimuksen aineisto perustui yhtiöiden tilikauden 2020 tilinpäätösraportointiin ja tutkimusmetodina käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.</p> <p>Tulosten mukaan covid-19-pandemia lisäsi yhtiöihin kohdistuneita riskejä, sillä yhtiöiden liiketoimintaympäristö muuttui epävarmemmaksi. Yhtiöt onnistuivat sopeuttamaan hyvin toimintojaan kriisin keskellä ja turvaamaan liiketoiminnan jatkuvuutta. Tässä auttoi erityisesti digitalisaation lisääntyminen. Pandemialla oli hieman negatiivisia vaikutuksia yhtiöiden liikevaihtoon, mutta yhtiöiden kannattavuus pysyi hyvällä tasolla, sillä yhtiöt tekivät väliaikaisia säästötoimenpiteitä ja seurasivat kulujaan tarkasti.</p> <p>Toimialakohtaiset erot pandemian vaikutuksissa yhtiöiden taloudelliseen tilanteeseen olivat tutkimuksen mukaan melko maltillisia, vaikkakin eri toimialoilla oli omia ominaispiirteitään. Pandemialla oli myös erilaisia vaikutuksia saman toimialan yhtiöille. Tutkimuksen tulosten mukaan terveydenhoito on vähemmän syklinen toimiala kuin teollisuuden ja kestokulutushyödykkeiden toimialat. Tämä tukee aikaisempia näkemyksiä toimialojen syklisistä tai defensiivisistä luonteista.</p>	
Asiasanat Covid-19, pandemia, tilinpäätösraportointi, talouskriisi, riskienhallinta	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston kirjasto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Johdanto tutkimukseen.....	5
1.2	Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja rakenne.....	6
2	COVID-19-PANDEMIA	7
2.1	Covid-19 yleisesti.....	7
2.2	Covid-19 Suomessa.....	8
2.3	Covid-19-pandemian vaikutuksia talouteen	9
2.4	Covid-19-pandemian vaikutuksia taloudelliseen raportointiin	12
2.5	Covid-19-pandemian vaikutuksia henkilöstöön.....	13
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	16
3.1	Yritysten taloudellinen raportointi	16
3.2	Päämies-agentti-ongelma ja signalointi.....	19
3.3	Taluskriisi	20
3.4	Yritysten riskienhallinta.....	23
3.5	Toimialojen syklisyys	25
4	AINEISTO JA MENETELMÄ.....	27
4.1	Aineisto	27
4.1.1	Teollisuusyhtiöt.....	28
4.1.2	Harkinnanvaraiset kulutushyödykeyhtiöt.....	28
4.1.3	Terveystoimintayhtiöt.....	29
4.2	Menetelmä	29
4.3	Sisällönanalyysi.....	30
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	32
5.1	Vaikutuksia toimintaympäristöön	32
5.2	Vaikutuksia liiketoimintaan.....	33
5.3	Vaikutuksia talouteen	36
5.4	Vaikutuksia taloudelliseen raportointiin	38
5.5	Vaikutuksia henkilöstöön.....	40
5.6	Vaikutuksia sisäiseen tarkastukseen.....	42
5.7	Vaikutuksia ympäristö- ja yritys vastuuseen	43
5.8	Tulosten yhteenveto	44
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI.....	46
6.1	Johtopäätökset.....	46
6.2	Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet.....	49
	LÄHTEET.....	51

1 JOHDANTO

1.1 Johdanto tutkimukseen

Covid-19-pandemia levisi vuonna 2020 globaaliksi kriisiksi ja on ollut vakava uhka ihmisten terveydelle. Monissa valtioissa määrättiin liikkumisrajoituksia tartuntojen hillitsemiseksi, mikä vaikutti kielteisesti maailmantalouteen. (Leoni ym., 2022.) Monet rajoitustoimet olivat välttämättömiä ihmisten terveyden suojelemiseksi ja länsimaiset taloudet syöksyivät nopeasti laskusuhdanteeseen. Talouden heikkeneminen ja epävarmuus vähensivät yritysten tarjoamaa työtä ja monet ihmiset menettivät työpaikkansa. (Torres, Rodriguez & Gutierrez, 2022.) Pandemialla oli yhtäläisiä vaikutuksia Suomen talouteen. Suomalaisten yritysten vienti ulkomaille laski eniten sitten vuoden 2008 finanssikriisin, ja ihmisten kuluttaminen väheni maksukorttidatan perusteella. (Tulli, 2021b; Suomen Pankki, 2020.) Yritykset kokivat suuria muutoksia toimintaympäristöissään.

Taluskriisit ovat yrityksille vaikeita toimintaympäristöjä ja uhkaavat niiden liiketoimintoja. Yritysten tulisi pyrkiä sopeuttamaan liiketoimintojaan vallitseviin tilanteisiin. Innovatiivisuudella on yhteyttä liiketoiminnan jatkuvuuteen vaikeassa taloudellisessa ympäristössä. (Ucakturk, Bekmezci & Ucakturk, 2011.) Yritysten tulisi kiinnittää riittävästi huomiota riskienhallintaan, sillä hyvä riskienhallintastrategia voi lieventää riskejä ja luoda arvoa (Pagach & Warr, 2011).

Toimialojen välillä on eroavaisuuksia, kuinka ne reagoivat eri taloussuhdanteisiin. Taloussuhdanteiden muutokset vaikuttavat enemmän syklisiin toimialoihin kuin defensiivisiin. Defensiivisten toimialojen tuotteiden kysyntä ei ole yhtä voimakkaasti riippuvaista talouden suhdanteista kuin syklisten toimialojen. Historiallisesti teollisuuden ja kestokulutushyödykkeiden toimialat ovat olleet syklisiä, kun taas terveydenhoidon toimiala on ollut defensiivinen. (Alexiou & Tyagi, 2020; Hammami, 2011.)

On tärkeää tutkia ja ymmärtää covid-19-pandemian vaikutuksia suomalaisiin yhtiöihin, sillä kriisit ovat tilanteita, joilla voi olla merkittäviä vaikutuksia yhtiöiden liiketoimintaan. Seurauksena yhtiöiden liiketoiminnan jatkuvuus voi vaarantua ja työpaikat olla uhattuina. Ymmärtämällä paremmin pandemian

vaikutusten yhteyttä yritysten liiketoimintaan voidaan yrityksiä auttaa toimi-
maan paremmin tulevissa kriiseissä sekä ennakoimaan niihin kohdistuvia riskejä
ja varautumaan niihin. Leonin ym. (2022) mukaan tiedeyhteisön tulee tutkia co-
vid-19-pandemiaa yritysten taloudellisesta näkökulmasta tarkemmin, jotta pan-
demian vaikutuksia ja sen tuomia muutoksia ymmärretään paremmin ja jotta
näistä voidaan oppia sekä soveltaa oppeja käytäntöön.

1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja rakenne

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Covid-19-pandemian vaikutuksia suomalaisten pörssiyhtiöiden taloudelliseen tilanteeseen ja riskeihin. Tutkimuksessa tutkitaan yhtiöiden tilinpäätösraportteja vuodelta 2020, sillä se on ensimmäinen vuosi, jolloin pandemialla oli vaikutuksia yhtiöiden liiketoimintaan. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, eli kvalitatiivinen, ja tutkimusmetodina käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tutkittavat yhtiöt ovat kolmelta eri toimialalta: teollisuus, harkinnanvaraiset kulutushyödykkeet ja terveydenhoito. Tutkimuksessa tarkastellaan myös tutkittavien toimialojen välisiä eroavaisuuksia. Yhtiöiden raportointia tutkiessa keskitytään erityisesti kohtiin, joissa kerrotaan covid-19-pandemian vaikutuksista suoraan tai välillisesti. Tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa ja ymmärtää pandemian vaikutuksia suomalaisten pörssiyhtiöiden taloudelliseen tilanteeseen ja riskeihin sekä havaita mahdollisia eroavaisuuksia toimialojen välillä. Tutkimuksen tutkimuskysymyksiksi muodostuivat:

1. Miten covid-19-pandemia on vaikuttanut suomalaisten pörssiyhtiöiden taloudelliseen tilanteeseen ja riskeihin tilinpäätösraportoinnin perusteella?
2. Onko toimialojen välillä ollut eroavaisuuksia tilinpäätösraportoinnin perusteella?

Rakenteeltaan tutkimus jakautuu kuuteen lukuun. Tutkimuksen ensimmäinen luku on johdanto, jossa johdatellaan lukija aiheeseen sekä esitellään tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset. Toisessa luvussa kerrotaan yleisesti covid-19-pandemiasta, lyhyesti pandemiasta Suomessa ja käydään läpi pandemian vaikutuksia talouteen, taloudelliseen raportointiin ja henkilöstöön. Kolmannessa luvussa käsitellään lisää tutkimuksen teoreettista viitekehystä, kuten yritysten taloudellista raportointia, päämies-agentti-ongelmaa ja signalointia, talouskriisejä, yritysten riskienhallintaa sekä toimialojen syklisyyttä. Tutkimuksen neljännessä luvussa esitellään tutkimusaineisto sekä aineistolähtöinen sisällönanalyysi laadullisena tutkimusmenetelmänä. Viidennessä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset ja kuudennesta, eli viimeisestä, luvusta löytyvät tutkimuksen johtopäätökset sekä rajoitteet ja mahdolliset jatkotutkimusaiheet.

2 COVID-19-PANDEMIA

2.1 Covid-19 yleisesti

Covid-19-pandemia on jäljitetty alkamaan vuoden 2019 lopulla Kiinan Wuhaniin, kun ihmisillä alkoi esiintyä mystisesti keuhkokuumeelle epätyypillisiä hengitystieoireita. Tästä muutaman viikon kuluttua WHO (World Health Organization) ilmoitti uudesta aiemmin tuntemattomasta koronaviruksesta. Koronaviruksen aiheuttaman covid-19-taudin oireita ovat muun muassa kuume, pahoinvointi, yskä, hengenahdistus sekä keuhkokuume. Koronavirukset ovat RNA-viruksia, jotka muodostavat alaheimon Coronaviridae-heimossa. (Chan ym., 2020.)

Koronaviruksen alkuperää on tutkittu ja tutkimukset osoittavat, että viruksen alkuperä on todennäköisesti Wuhanin eläintorilla. Varhaisimmat ihmisillä todetut covid-19-tapaukset sijoittuvat Wuhanin eläintorille, jossa myytiin eläviä nisäkkäitä. Aivan tarkasti viruksen varhaisen leviämisen tapahtumaketjua ei pystytä todentamaan, mutta kaikki aihetodisteet viittaavat siihen, että virus on levinnyt nisäkkäistä ihmisiin. (Worobey ym., 2022.) Myös toisen tutkimuksen mukaan covid-19-pandemia on peräisin zoonoosista, eli virus on tarttunut eläimistä ihmisiin. (Pekar ym., 2022.) Silti täyttä varmuutta covid-19-viruksen alkuperästä ei ole. Osa länsimaalaisista tutkijoista ei ole tyytyväisiä tutkimuksiin, sillä Kiina ei ole päästänyt tutkijoita täysin vapaasti kartoittamaan viruksen alkuperää. (Mallapaty, 2023.)

Covid-19 on hengenvaarallinen tauti erityisesti iäkkäille ihmisille ja pitkäaikaissairaille. Noin 70 ikävuodesta ylöspäin tautiin sairastuneiden kuolleisuusaste nousee huomattavasti verrattuna nuorempiin ihmisiin. Lisäksi esimerkiksi diabetesta, sydän- ja verisuonitautia tai kroonista hengitystiesairautta sairastavalla henkilöllä on moninkertainen riski kuolla covid-19:sta verrattuna henkilöön, jolla ei ole pitkäaikaissairauksia. (The Novel Coronavirus Pneumonia Emergency Response Epidemiology Team, 2020.)

Maailman terveysjärjestö WHO (2020) julisti 11.3.2020 covid-19-taudin pandemiaksi, sillä tartuntatapaukset olivat 13-kertaistuneet parin viikon aikana,

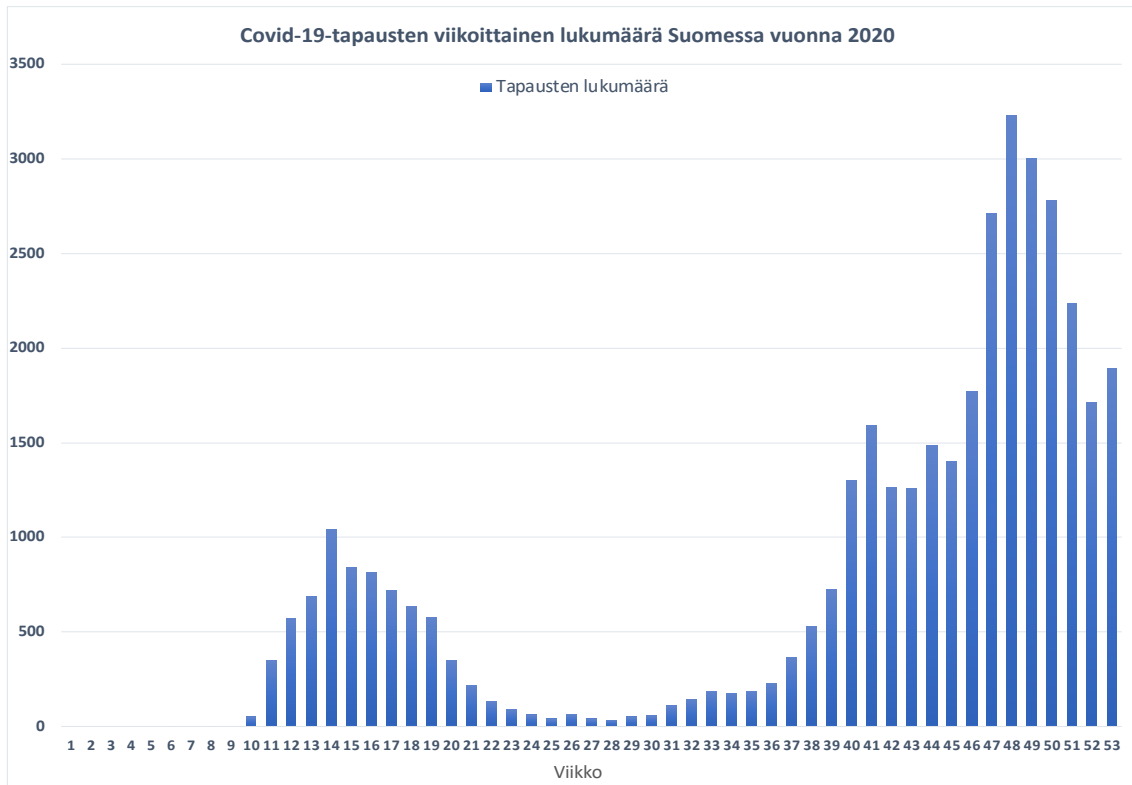
todettuja tapauksia oli 114 maassa, jo yli 118 000 oli saanut tartunnan ja kuolleita oli 4 291.

Covid-19-tautia vastaan on kehitetty useita eri rokotteita monilta eri valmistajilta. Ensimmäiset rokotukset aloitettiin EU:n alueella 27.12.2020 ja elokuussa 2021 jo 70 % aikuisista EU:ssa oli saanut vähintään yhden rokotusannoksen. Vaikka koronarokote onnistuttiin kehittämään poikkeuksellisen nopeasti, se kehitettiin samojen laatu ja turvallisuusvaatimusten mukaan kuin muutkin rokotteet. (Eurooppa-neuvosto, 2022.) Covid-19-rokotuksilla oli jo ensimmäisenä rokotusvuonna merkittävä vaikutus pandemian leviämisen hillitsemisessä. Rokotukset ovat pelastaneet maailmanlaajuisesti kymmeniä miljoonia ihmishenkiä. Kuitenkin alhainen rokotekattavuus köyhissä maissa on rajoittanut vaikutusta, korostaen tarvetta maailmanlaajuisen rokoteoikeudenmukaisuuteen ja kattavuuteen. (Watson ym., 2022.)

2.2 Covid-19 Suomessa

Suomen ensimmäinen covid-19-tapaus rekisteröitiin 29.1.2020, kun Kiinan Wuhanista kotoisin oleva turisti antoi positiivisen koronavirusnäytteen Lapin Rovaniemellä, jonka THL (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos) varmisti. (YLE, 2020a). Tartuntojen määrä lähti Suomessa ensimmäistä kertaa voimakkaasti kasvuun maaliskuussa 2020. THL on ylläpitänyt covid-19-tapausten viikoittaista määrää tartuntatautirekisterissä.

TAULUKKO 1 Covid-19-tapausten viikoittainen lukumäärä Suomessa vuonna 2020 (THL, 2023a).

Hillitäkseen koronavirustartuntojen leviämistä ja turvatakseen terveydenhoidon kapasiteetin Suomen hallitus julkisti 17.3.2020 voimaan valmiuslain, joka mahdollisti uusien rajoitustoimien käyttöönoton (Valtioneuvosto, 2020b). Helsingin Sanomat uutisoi hallituksen asettamista rajoituksista, jotka vaikuttivat lähes kaikkien arkeen. Yli 10 hengen kokoontumiset kiellettiin, yli 70-vuotiaat veloitettiin olemaan eristyksissä, Suomeen matkustamista rajoitettiin, koulut siirtyivät etäopetukseen ja julkisia palveluja suljettiin. Tällöin esimerkiksi kirjastot, museot, urheilu- ja harrastustilat eivät olleet kansalaisten käytössä. (Helsingin Sanomat, 2020.) Tämän jälkeen rajoitusten voimakkuus vaihteli vallitsevan tautitilanteen mukaan. Rajoituksia alettiin purkamaan asteittain kesää kohden hallituksen päivitettyä koronastrategiaansa vähäisten tartuntatapausten vuoksi. Suomessa siirryttiin hybridistrategiaan, johon kuului laaja testaus, tartuntaketjujen jäljittäminen sekä sairastuneiden karanteeni. (Valtioneuvosto, 2020a.) Syksyä kohti tartuntatapaukset alkoivat lisääntymään. Suomessa otettiin käyttöön valtakunnallinen etätyösuositus lokakuussa 2020 lisääntyneiden covid-19-tapausten johdosta (Valtiovarainministeriö, 2021). Myös YLE (2020b) uutisoi lokakuussa uusista rajoitustoimista, kun hallitus päätti rajoittaa ravintoloiden aukioloaikoja maakunnissa, joissa koronatilanne oli kiihtymässä tai leviämässä.

Ensimmäiset koronarokotukset aloitettiin Suomessa vuoden 2020 lopussa antamalla niitä terveydenhuoltohenkilöstölle. Sen jälkeen rokotuksia laajennettiin vuoden 2021 aikana asteittain koskemaan kaikkia halukkaita aloittaen riskiryhmistä. (THL, 2023b.)

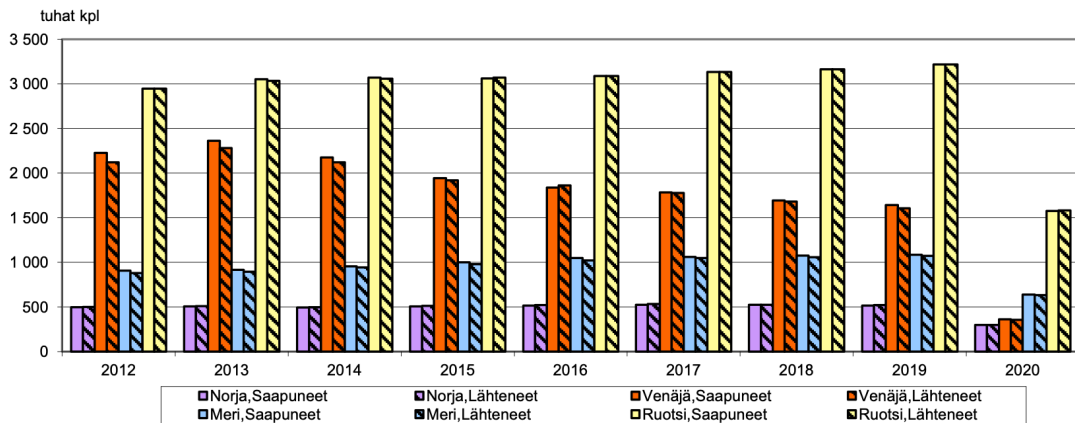
2.3 Covid-19-pandemian vaikutuksia talouteen

Covid-19-pandemian puhjettua useita tartunta-aaltoja on esiintynyt ympäri maailmaa. Pandemia on ollut vakava uhka ihmisten terveydelle ja sen vuoksi on toteutettu laajoja liikkumisrajoituksia ennen kuin ihmisten rokotuskattavuus nousi etenkin kehittyneissä maissa. Rajoituksilla on ollut negatiivisia vaikutuksia maailmantalouteen. (Leoni ym., 2022.) Maiden hallitukset ovat kohdanneet haasteen tasapainoilla pandemian vaikutusten lieventämisen ja rajoituksista johtuvien taloudellisten seurausten välillä. Monet rajoitustoimet ovat olleet silti välttämättömiä ja ne johtivat vuoden 2020 ensimmäisellä vuosipuoliskolla maailmanmarkkinoilla jopa 30 prosentin talouden laskuun. (Torres, Rodriguez & Gutierrez, 2022.) Vaikutukset talouteen ovat olleet merkittäviä. Saksan ja Yhdysvaltojen taloudet kokivat suuren laskusuhdanteen ja talouden hiipuminen vaikutti negatiivisesti ihmisten työllisyyteen. Saksassa leikattiin väliaikaisesti monien työntekijöiden työaika ja Yhdysvalloissa useat ihmiset joutuivat lomautetuksi. (Herzog-Stein, Nüß, Peede & Stein, 2022.)

Kun päättäjät asettivat laajoja rajoituksia ihmisten liikkumiseen, vaikutti se yritysten kykyyn jatkaa toimintaansa Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Yritysten sähkönkäytön nopea ja jyrkkä lasku indikoi yritysten toiminnan hiipumisesta useilla eri sektoreilla. Maissa, joissa pandemia on ollut vakavampi, myös sähkönkulutus on laskenut enemmän. Tutkimus osoittaa korrelaatiota liikkumisen

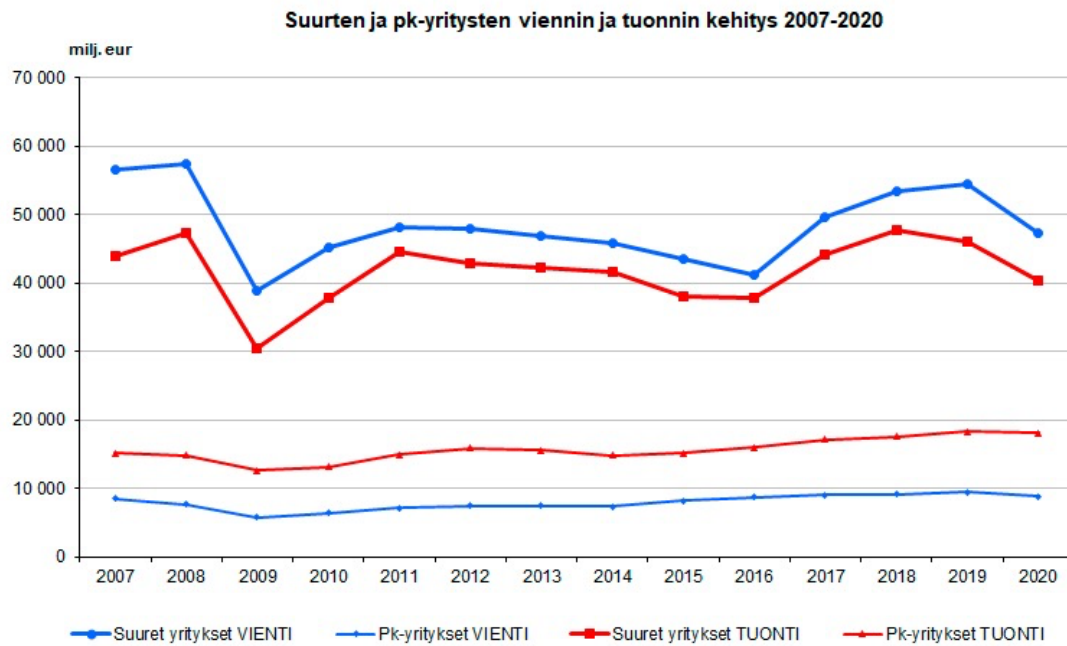
vähenevän ja taloudellisen aktiivisuuden välillä. Seurauksina miljoonat työntekijät menettivät työnsä. (Igan, Presbitero, Chen, & Pierri, 2020.) Pandemiassa on ollut vaikutuksia yritysten kannattavuuteen. Rajoitukset ovat haitanneet yritysten liiketoimintaa sekä toiminnan jatkuvuutta ja tämän seurauksena eurooppalaisten yritysten kannattavuus on heikentynyt verrattuna pandemiaa edeltäneisiin vuosiin. (Lassoued & Khanchel, 2021.)

Myös Suomen talous on kärsinyt pandemian vaikutuksista. Koronaviruspandemia vaikutti ihmisten maiden väliseen liikkumiseen vuonna 2020. Kevyt liikenne rajan yli laski huomattavasti, sillä henkilö- ja pakettiautoja saapui Suomen rajanylityspaikoille 55,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2019. (Tulli, 2021a).

KUVIO 1 Saapuneet ja lähteneet henkilö- ja pakettiautot (tuhat kpl) meri- ja maarajoilla vuosina 2012–2020 (Tulli, 2021a).

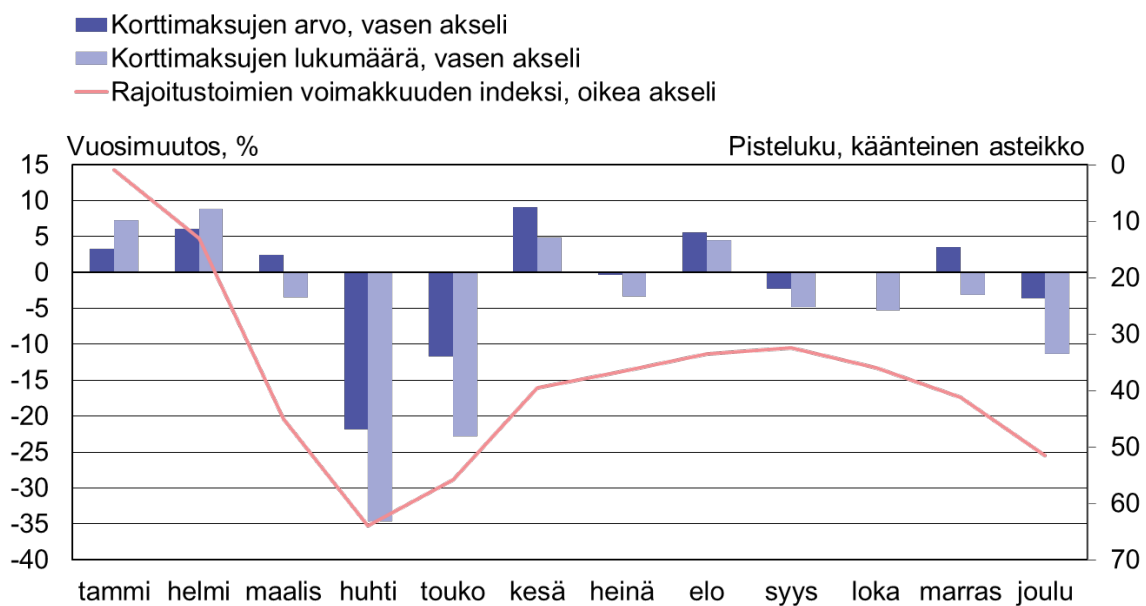
Pandemia on vaikuttanut suomalaisten yritysten ulkomaankauppaan. Vuonna 2020 suurten yritysten vienti oli arvoltaan 47,2 miljardia euroa ja viennistä 54,3 prosenttia jakaantui Euroopan Union alueelle. Erityisesti suurten yritysten vienti laski, sillä se oli 13,3 prosenttia vähemmän verrattuna vuoden 2019 vientiin. Pk-yritysten, eli pienten tai keskikokoisten yritysten, vienti laski 6,4 prosenttia. Pk-yritysten osuus Suomen viennin arvosta oli 15,4 prosenttia vuonna 2020. Vuoden 2020 tuonnin lasku ei ollut aivan yhtä suurta kuin viennin. Suurten yritysten tuonti laski 12,6 prosenttia ja pk-yritysten 1,5 prosenttia. (Tulli, 2021b.)

KUVIO 2 Suurten ja pk-yritysten viennin ja tuonnin kehitys 2007–2020 (Tulli, 2021b).

Ihmisten kuluttaminen ja maksutavat muuttuivat pandemian aikana. Liikkumisrajoitukset ovat vaikuttaneet ihmisten kuluttamiseen, sillä tiukempien rajoitustoimien aikana korttimaksujen määrä väheni. Taudin leviämisen alkuvaiheessa keväällä 2020 yksityinen kulutus laski jopa 20 prosenttia maksukorttidatan perusteella. (Suomen Pankki, 2020.)

Koronarajoitukset ja korttimaksut Suomessa 2020

KUVIO 3 Koronarajoitukset ja korttimaksut Suomessa 2020 (Suomen Pankki, 2020).

Kuluttaminen siirtyi Vuoden 2020 aikana verkkoon, sillä verkkokauppaostosten arvo Suomessa kasvoi noin neljänneksellä. Käteisen käyttö maksutapana vähenyi merkittävästi, mutta toisaalta lähi-, digi- ja mobiilimaksaminen kasvoivat. (Suomen Pankki, 2020.)

Pandemian vaikutuksia lieventääkseen Suomen valtio alkoi myöntämään koronatukia yrityksille. Myönnettäviä tukia oli erilaisia. Kustannustukea myönnettiin yrityksille, joiden liikevaihto tippui merkittävästi ja joiden kustannuksia oli hankala leikata. Tuen tarkoituksena oli vähentää konkurssiin ajautuvien yritysten määrää ja tukea yrityksiä haastavassa taloustilanteessa. Yritykset pystyivät hakemaan myös sulkemiskorvausta, mikäli ne joutuivat sulkemaan toimitalansa viranomaisten määräyksestä. Tämä tuki koski muun muassa ravintoloita, liikuntatiloja ja kylpylöitä. Myös tapahtuma-alan yrityksille oli tarjolla tukea. Tapahtumatakuutuen tavoitteena oli vähentää tapahtumien järjestämiseen liittyvää taloudellista riskiä epävarmassa toimintaympäristössä, jossa kokoontumisrajoituksia saatettiin lisätä tai poistaa lyhyellä varoitusajalla. Valtio myönsi tukea yrityksille myös kiinteiden kulujen kattamiseksi. Tämä tuki oli tarkoitettu keskisuurille ja suurille yrityksille, joiden aiempi 1,8 miljoonan euron koronatukien enimmäismäärä oli jo täyttynyt. Tukia myönnettiin yli miljardi euroa ja suurin osa tuista kohdistui pienille ja keskisuurille yrityksille. Tukia myönnettiin laajasti eri toimialoille. Eniten tuetut toimialat olivat majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä tukku- ja vähittäiskauppa. (Valtiokonttori, 2022.) Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan koronapandemiasta kärsineille yrityksille kyettiin luomaan nopeasti tukijärjestelmä, mutta osittain sen vuoksi tuet eivät kohdistuneet aluksi hyvin niitä tarvitseville. Koronatuista pääsivät hyötymään useat toimialat ja tukia kohdistui paljon yrityksille, joiden talouteen pandemia ei vaikuttanut juurikaan negatiivisesti. Tukien väärinkäytön tunnistaminen oli myös vaikeaa, sillä kriteerit tukien myöntämiselle olivat hyvin tulkinnanvaraisia. (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 2021.)

2.4 Covid-19-pandemian vaikutuksia taloudelliseen raportointiin

Kansainvälinen tilinpäätösstandardilautakunta (IASB) teki kiireellisesti muutoksen IFRS 16 -standardiin covid-19-pandemian johdosta. IFRS-standardit ovat kansainvälisiä standardeja tilinpäätösten raportointiin. Pandemian vaikutusten vuoksi osa vuokranantajista on antanut vuokralaisille helpotuksia vuokranmaksuista. Muutos antoi mahdollisuuden kirjata halutessaan pandemian takia annetut vuokrahelpotukset kuin ne eivät olisi muutoksia vuokrasopimuksiin. (IASB, 2020.)

Tilintarkastus- ja konsultointiyhtiö PwC (PricewaterhouseCoopers) julkaisi vuonna 2020 suomenkielisen katsauksen covid-19-pandemian vaikutuksista taloudelliseen raportointiin. Katsauksessa yhtiö painotti johdon arvioinnin ja harkinnan merkitystä vuoden 2020 tilinpäätöstä laadittaessa pandemia aiheuttaman taloudellisen epävarmuutta vuoksi. PwC ohjeisti yrityksiä kiinnittämään erityistä huomiota useisiin kirjanpidollisiin kohtiin: erilaisten omaisuuserien arvottamisiin mahdollisten arvon alentumisien vuoksi, suojauslaskentaan,

riittäviin varauksiin, vuokramaksujen helpotuksiin, julkisiin avustuksiin sekä riittäviin liite- ja lisätietoihin. (PwC, 2020.) Myöhemmin vuoden 2021 tammi-kuussa PwC julkaisi arvionsa covid-19-pandemian vaikutuksista vuoden 2020 tilinpäätöksiin. Heidän mukaansa vuoden 2020 tilinpäätöksissä erikoisuutena voidaan havaita muun muassa seuraavia asioita: kustannussäästöinä näkyvä TyEL-maksujen 2,6 prosentin alennus, erityisesti ravitsemusliikkeet ovat voineet saada tukia pandemian takia, osaan koronatuista liittyy varojenjakorajoituksia sekä mahdollisten vuokrahyvitysten kirjaamisen yksiselitteisyyden puute jossain tapauksissa. (PwC, 2021.) Myös työeläkevakuutusyhtiö Ilmarinen uutisoi työnantajan 2,6 prosentin TyEL-maksun alennuksesta ajalle 1.5.-31.12.2020, jonka Suomen eduskunta vahvisti lailla. Alennukset tullaan kuitenkin täysimääräisesti kompensoimaan vuosien 2022–2025 aikana TyEL-maksun korotuksilla. (Ilmarinen, 2020.)

Ul-Haq & Arshi (2022) arvioivat pandemian vaikutuksia tilinpäätösraportointiin IAS 1 Presentation of Financial Statements -standardin näkökulmasta, joka on keskeinen asetus tilinpäätöksiä koskevista yleisistä vaatimuksista sekä keskeisimmistä kirjanpidon käsitteistä. Tutkimuksen mukaan koronaviruspandemia yllätti yritykset, kirjanpitostandardien asettajat ja valvojat, eikä toimijoilla ei ollut selkää käsitystä miten uudessa ja yllättävässä tilanteessa tulisi toimia. Tutkimuksen mukaan pandemia on vaikuttanut suuresti moniin yhtiöiden taloudellisiin lukuihin tilinpäätöksissä, mutta silti covid-19-pandemian vaikutuksia on hankala nähdä niistä läpinäkyvästi. Tutkijat arvioivat myös, että pandemian vaikutus on ollut yksittäisiin yrityksiin niin suuri, että mikäli tilinpäätösraportointi esitetään kuten aiemminkin, vaarantaa se tilinpäätösten yleisiä periaatteita ja laatustandardeja. Tutkimus arvioi, että covid-19-pandemiaan liittyviä tietoja olisi hyvä raportoida erikseen, mutta se voi myös olla monissa tilanteissa hankalaa. (Ul-Haq & Arshi, 2022.)

Pandemialla on ollut vaikutuksia yritysten taloudellisen raportoinnin laatuun. Tutkimuksen mukaan Iso-Britanniassa listattujen yritysten covid-19-pandemian aikaisten taloudellisten raporttien laatu on ollut heikompaa. Myös yrityksen hallituksen koolla on ollut merkitystä raportoinnin laatuun. Pienempi puodotus taloudellisen raportoinnin laadussa pandemian aikana korreloi suuremman hallituksen koon kanssa. Tämä voi selittyä sillä, että laajempi hallitus mahdollistaa tehokkaamman valvonnan ja neuvonnan. (Hsu & Yang, 2022.) Myös toisen tutkimuksen mukaan eurooppalaisten yritysten taloudellinen raportointi on ollut heikompaa covid-19-pandemian aikana. Yritysten johdolla on ollut taipumusta muokata tilinpäätöksissään taloudellisia lukuja mahdollisimman positiivisiksi. Tämä voi johtua halusta esittää sijoittajille hyviä taloudellisia lukuja ja pienempiä tappiota, jotta se lieventäisi pandemian vaikutuksia sijoittajien ja sidosryhmien silmissä. (Lassoued & Khanchel, 2021.)

2.5 Covid-19-pandemian vaikutuksia henkilöstöön

Covid-19-pandemia on vaikuttanut miljoonien ihmisten mahdollisuuteen työskennellä. Talouden heikkeneminen ja epävarmuus johtivat työttömyyden

lisääntymiseen ja kymmenien miljoonien ihmisten palkkatulot laskivat. (Torres, Rodriguez & Gutierrez, 2022.) Pandemian nopea eteneminen johti nopeisiin muutoksiin työmarkkinoilla. Työttömyysaste Yhdysvalloissa kasvoi keväällä 2020 yli 10 prosenttia. Verrattuna vuosien 2008–2009 taantumaan työttömyys oli jopa kaksinkertaisesti pahempaa, mutta toisaalta myös työllisyys palautui paljon nopeammin kuin yli vuosikymmenen takaisessa laskusuhdanteessa. Saksassa työttömyysaste ei noussut näin merkittävästi, mutta työllisyys ei myöskään palautunut yhtä nopeasti kuin Yhdysvalloissa. Saksassa työmarkkinat joustivat enemmän yritysten sisäisesti, sillä siellä leikattiin henkilöstön työtunneista. Yhdysvalloissa taas työmarkkinat joustivat enemmän ulkoisesti, eli työntekijöitä irtisanottiin enemmän sekä myöhemmin palkattiin takaisin talouden palautuessa. (Herzog-Stein, Nüß, Peede & Stein, 2022.)

Etätyöskentely on tilanne, jossa työntekijä työskentelee tavanomaisen fyysisen työympäristönsä ulkopuolella. Koronapandemian aikana moni sellainen työtehtävä on jouduttu toteuttamaan etänä, jota ei ole ennen perinteisesti tehty etätöissä. (Al Thawabieh, 2022.) Kevään 2020 aikana noin kolmasosa työvoimasta Yhdysvalloissa siirtyi työskentelemään etänä, jolloin noin puolet maan työvoimasta harjoitti ammattiaan etätöissä. Pandemian tuomat muutokset ennakoivat pysyvämpiä vaikutuksia työn ja työn suorittamispaikan uudelleen organisoitiin. (Brynjolfsson ym., 2020.)

Pandemia on tuonut merkittäviä muutoksia tapaan työskennellä ja monille on syntynyt äkillinen tarve työskennellä kotoa. Pandemian aikana Suomessa etätöihin sopeutumisessa ovat helpottaneet monet maan rakenteelliset tekijät kuten työn itsenäisyyden korkea aste ja selkeät työn kriteerit. Toisaalta sosiaalisten suhteiden väheneminen on ollut negatiivinen tekijä sopeutumisessa. Tätä sosiaalista eristäytymistä voidaan vähentää esimerkiksi videopuheluilla ja epämuodollisella viestinnällä. Myös organisaation hyvä sisäinen viestintä voi parantaa hieinan etätöihin sopeutumista. Suurimpia haasteita etätöihin siirryessä ovat kokeneet suomalaiset, joilla on ollut erityisen suuria muutoksia työskentelypaikassa ja työprosesseissa. (van Zoonen ym., 2021.)

Etätyöskentelyn onnistumiseen voi vaikuttaa moni eri asia. Osalle työntekijöistä etätyöskentely voi olla haastavaa, jos he eivät ole tottuneet työskentelemään kotoa. Täysin etänä työskentely voi myös johtaa sosiaaliseen eristymiseen, ja työntekijät voivat kokea vaikeaksi yksin työskentelyn ilman kollegoiden fyysistä läsnäoloa. Etätyöskentely voi myös poistaa työn ja kodin välistä eroa, jolla voi olla negatiivisia vaikutuksia. Myös konkreettisia haittoja voivat olla yksityisyyden puute tai toimivan internetyhteyden toimiminen kotona. Toisaalta etätyöskentely voi myös parantaa työviihtyvyyttä ja sitoutumista. Etätyöskentely mahdollistaa joustavamman tavan tehdä töitä, joka voi vähentää stressin tunteista ja lisätä työskentelytehokkuutta. (Al Thawabieh, 2022.)

Etätöihin siirtymisessä on pyritty suojelemaan ihmisten terveyttä covid-19-tautia vastaan. Lisääntynyt etätö on kuitenkin vaikuttanut ihmisten terveyteen myös negatiivisesti. Työntekijöiden alaselkäkivut ovat lisääntyneet ja heidän painonsa on noussut kotoa työskenneltäessä. Toisaalta kotoa työskentely on johtanut vähentyneisiin sairauspoissaoloihin. (Guler, Guler, Guneser, Gulec & Ozdoglar, 2021.)

Vaikka pandemian aikana suuri osa työntekijöistä on siirtynyt työskentelemään etänä, ei kaikilla ole ollut siihen samoja mahdollisuuksia. Yrityksen toimiala on vaikuttanut siihen, miten suuri osa yrityksen henkilöstöstä on voinut siirtyä etätöihin, sekä siihen, miten yritys on pystynyt työllistämään henkilöstöään myös lähitöissä. Esimerkiksi teollisuudessa ja matkailualalla on tehty enemmän irtisanomisia kuin vähittäiskaupan ja terveydenhoidon aloilla, vaikka millään näistä toimialoista henkilöstöllä ei ole erityisen hyviä edellytyksiä työskennellä kotoa. (Como, Hambley & Domene, 2021.)

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Yritysten taloudellinen raportointi

Yritysten on pidettävä kirjanpitoa ja raportoitava taloudellisia tietojaan tilinpäätöksissään. Organisaatioiden taloudellisella raportoinnilla on monia käyttötarkoituksia ja se on tärkeää informaatiota monille sidosryhmille, sillä näitä tietoja hyödyntävät muun muassa sijoittajat, työntekijät ja valtio. Taloudelliset tiedot vaikuttavat esimerkiksi yrityksen ja sen johdon suoriutumisen arviontiin, osinkojen määrään sekä verojen laskemiseen. (Zeff, 2013.)

Suomessa useat eri toimijat ovat lakisääteisesti kirjanpitovelvollisia, kuten: avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, yhdistys, säätiö ja muu yksityisoikeudellinen oikeushenkilö. Tilinpäätöksen tulee kirjanpitolain mukaan sisältää taloudellista asemaa kuvaavan taseen, tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman, rahoituslaskelman mikäli kyseessä on suuryritys tai yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö, sekä liitetiedot. Jos kirjanpitovelvollinen on pörssi-yhtiö, on tilinpäätökseen liitettävä myös toimintakertomus, jossa on kuvattava toiminnan kehittymistä ja tuloksellisuutta, taloudellista tilannetta ja merkittävimpiä riskejä sekä epävarmuustekijöitä. Toimintakertomuksessa täytyy raportoida myös useista muista asioista, mikäli ne ovat relevantteja kirjanpitovelvollisen osalta. Näitä voivat olla esimerkiksi taloudelliset tunnusluvut, tunnusluvut henkilöstöstä tai ympäristövaikutuksista, sekä arvio kirjanpitovelvollisen todennäköisestä tulevasta kehityksestä. (Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336, 2023.)

Pörssi-yhtiö on osakeyhtiö, jonka osake on kaupankäynnin kohteena säännellyllä markkinalla. Myös pörssi-yhtiöitä koskee kirjanpitolaki, mutta osakeyhtiölaissa on pörssi-yhtiöitä koskevia erityissäännöksiä. Niiden täytyy raportoida yksityiseen osakeyhtiöön verrattuna tarkemmin lähipiiristä, palkitsemisesta, yhtiökokouksesta ja asiakirjojen julkisuudesta. (Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624, 2023.)

Jotta pääomamarkkinat toimivat tehokkaasti, vaatii se yrityksiltä laadukasta taloudellista raportointia. Näitä taloudellisia tietoja hyödyntävät useat toimijat kuten viranomaiset, yritykset, analyytikot ja sijoittajat. Tilinpäätösten laatuun vaikuttavat erityisesti yrityksen johdon luotettavuus sekä tilintarkastuksen

laadukkuus. On myös erinäisiä tekijöitä, jotka saattavat parantaa tilinpäätösten luotettavuutta: suurempi riippumattomien analyytikoiden määrä, tilintarkastajien laajemmat juridiset vastuut ja tuntuvat rangaistukset yrityksen johdolle virheellisestä raportoinnista. (Chan & Liu, 2022.)

Taloudellisen raportoinnin laatu ja luotettavuus tarkoittaa yksinkertaistusti sitä, ettei siinä ole olennaista virhettä ja tieto edustaa sitä mitä sen oletetaan edustavan. Taloudellisen tiedon tulisi olla relevanttia, johdonmukaista ja vertailukelpoista. (Lai, Li, Shan & Taylor, 2013.) Kuitenkin Jonasin & Blanchetin (2000) mukaan taloudellisen raportoinnin laatu on muutakin kuin yrityksen kirjanpidon ja tilinpäätöksen arvioimista. Raportoinnin laadun käsitteeseen tulisi sisällyttää myös viestinnän näkökulma, sillä yritykset jakavat taloudellista tietoa myös useilla muilla tavoilla, kuten lehdistötiedotteilla, analyyttikotilaisuuksin, tiedottein ja nettisivuillaan. Taloudellisen raportoinnin laatua tulisi arvioida myös sen hyödyllisyyden perusteella. Raportoinnin tulisi tarjota relevanttia tietoa sen käyttäjille, kuten sijoittajille ja velkojille. (Jonas & Blanchet, 2000.)

Pörssiyhtiön hallituksella on Suomen lain mukaan tehtävänä seurata ja arvioida yhtiön taloudellista raportointia ja tarkastusta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yhtiön taloudelliseen raportointijärjestelmään, sisäiseen valvontaan ja tarkastukseen sekä niiden tehokkuuteen ja tilintarkastajan riippumattomuuteen. (Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624, 2023.)

Jos yritys harjoittaa hyvää sisäistä valvontaa, on sen taloudellinen raportointi lähtökohtaisesti laadukkaampaa. Myös yrityksen sisäisen valvonnan riippumattomuudella on merkitystä. Kun yrityksen sisäinen valvonta on riippumattonta, on sillä paremmat edellytykset valvoa laajasti yrityksen raportointia, löytää virheellisyyksiä ja raportoida niistä eteenpäin. (Abbott, Daugherty, Parker & Peters, 2016.) Myös Walshin & Sewardin (1990) mukaan sisäisen valvonnan tehokkuudella on yhteyttä tilinpäätösten luotettavuuteen.

Yritysten sidosryhmät, kuten sijoittajat, ovat kiinnostuneita yritysten raportoinnista tunnusluvuista, sillä niiden avulla voidaan arvioida yritysten suoriutumista. Erilaisia tunnuslukuja on kymmeniä, mutta arvioitaessa yrityksen liiketoiminnan taloudellisia edellytyksiä nousee esiin kolme tärkeää tunnuslukua: kannattavuus, vakavaraisuus ja maksuvalmius (Alma Talent, 2024). Taloudelliset tunnusluvut ovat yritykselle myös tärkeitä johtamistyökaluja, joiden avulla voidaan mitata suorituskykyä. Tunnuslukuja ja niiden luokitteluja on useita, ja eri toimijat voivat valita itselleen sopivat tunnusluvut, joita itse pitävät relevantteina omien tarkoitustensa kannalta. (Ion & Criveanu, 2016.)

Yrityksen kannattavuus on yksi tärkeimmistä tunnusluvuista, sillä se on olennainen merkki menestyvästä yrityksestä. Yleisin tapa kuvata kannattavuutta on liikevoittoprosentti, eli mikä on liikevoiton suhde liikevaihdosta. Liikevoittoprosentti kertoo yrityksen liiketoiminnan tuloksen ennen rahoituskuluja ja tuloveroja. Sen avulla on mahdollista arvioida muun muassa yrityksen hinnoitteluvoimaa ja kustannustehokkuutta. (Ikäheimo, Malmi & Walden, 2019.) Yrityksen ensisijainen syy ja tavoite toimia markkinoilla on tuottaa tuloja, ja kannattavuus kuvaa yrityksen kykyä realisoida näitä tuloja. Kannattavuus indikoi myös yrityksen kilpailukykyä ja sen johdon laatua. (Ion & Criveanu, 2016.)

Vakavaraisuus liittyy yrityksen rahoitukseen ja sen rakenteeseen. Yritystä rahoitetaan pääsääntöisesti kahdella tavalla: omalla pääomalla ja vieraalla

pääomalla. Yritys on velvollinen maksamaan vierasta pääomaa pois sopimus-
tensa mukaan sekä joutuu maksamaan siitä myös korkokuluja. Toimialat, joihin
kohdistuu suurempia riskejä, rahoittavat toimintaansa painottaen enemmän
omaa pääomaa, sillä se on rahoitusmuodoista yrityksen kannalta turvallisempi.
Vakavaraisuutta voidaan arvioida laskemalla yrityksen nettovelkaantumisaste,
omavaraisuusaste sekä lainojen hoitokate. (Ikäheimo, Malmi & Walden, 2019.)
Vakavaraisuus kuvaa yrityksen kyvykkyyttä täyttää velvoitteensa pitkällä aika-
välillä. Tähän vaikuttavat velan määrä sekä velkavivun kustannukset yritykselle.
Velkaantumisaste kuvastaa yrityksen oman ja vieraan pääoman välistä suhdetta.
Mitä suuremmassa suhteessa yrityksen rahoitus koostuu velasta, sitä enemmän
painetta kohdistuu yrityksen kassatilanteeseen ja kannattavuuteen. (Ion & Cri-
veanu, 2016.)

Maksuvalmiuden avulla voidaan arvioida yrityksen kykyä suoriutua ly-
hyen ajan taloudellisista velvoitteistaan. Yrityksellä tulisi olla sopivasti likvidi-
teettiä, sillä liian vähäinen likviditeetti uhkaa yrityksen toimintaedellytyksiä,
mutta toisaalta liian runsas likviditeetti tarkoittaa, että yrityksen varat eivät ole
sijoitettu riittävän tehokkaasti liiketoimintaan. Quick ratio -tunnusluku mittaa
yrityksen rahoitusomaisuuden suhdetta lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan.
Current ratio -tunnusluku taas mittaa yrityksen rahoitus- ja vaihto-omaisuuden
suhdetta lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. Tunnuslukuja tarkasteltaessa tu-
lee huomioida toimialojen erilaiset luonteet. Esimerkiksi teollisuudessa kesken-
eräiset hyödykkeet ja varastot sitovat pääomia, kun taas palveluliiketoiminnassa
myynti näkyy lähes välittömästi kassassa. (Ikäheimo, Malmi & Walden, 2019.)
Tarkastelemalla yrityksen kassatilannetta saadaan kuva yrityksen kyvystä muut-
taa lyhytaikaiset varat käteisvaroiksi ja kyvystä kattaa näillä varoilla lyhytaikai-
set taloudelliset velvoitteet. On tärkeää, että yrityksen liiketoiminta tuottaa riit-
tävästi kassavaroja, jotta yritys selviää maksuistaan. (Ion & Criveanu, 2016.)

Kansainvälisten IFRS-kirjanpitostandardien tavoitteena on yhtenäistää ja
globalisoida kirjanpitokäytäntöjä, jotta kirjanpito ja raportointi olisivat mahdol-
lisimman laadukasta ja läpinäkyvää. Samojen kirjanpitostandardien käyttö mah-
dollistaa myös hyvän vertailukelpoisuuden eri yhtiöiden tilinpäätösten välillä.
Parempi vertailukelpoisuus auttaa useita yrityksen sidosryhmiä, kuten sijoittajia
ja analytikoita, mutta toisaalta se on hyödyllistä myös yritykselle itselleen, sillä
silloin yrityksellä on saatavilla tarkempaa informaatiota toimintaympäristöstään
ja kilpailijoistaan. (De Franco, Kothari & Verdi, 2011.)

Vakiintuneet laskentatoimen käytännöt eivät välttämättä toimi täysin te-
hokkaasti kriisin aikana, sillä ne ovat lähtökohtaisesti suunniteltu vakaampiin
normaaliolosuhteisiin. Osa organisaatioista on muuttanut kirjanpitokäytäntö-
jään tai väärinkäyttänyt laskentatoimen kirjaustapoja covid-19-pandemian
vuoksi. Tämä luo uhkaa laskentatoimen vertailtavuuden ja jatkuvuuden periaat-
teiden ylle. Asetusten säätäjien tulee uudelleenarvioida poikkeusoloissa lasken-
tatoimen käytäntöjä sekä mukauttaa niitä tarvittaessa. Esimerkiksi IFRS 16 -stan-
dardiin tehtiin muutoksia pandemian vuoksi liittyen vuokrasopimusten helpo-
tusten kirjaamiseen. Kriisin aikana saatetaan myös tarkastella laajemmin yhteis-
kunnallisia arvoja ja rakenteita. Ihmisten näkemykset esimerkiksi taloutta, ter-
veyttä tai turvallisuutta kohtaan voivat muuttua, sillä he saattavat painottaa asi-
oiden tärkeyttä eri lailla olosuhteiden muuttuessa. Näkemysten muutokset

voivat vaikuttaa myös yritysten raportointiin, eli siihen mitä sidosryhmät haluavat organisaatioista tietää. (Leoni ym., 2022.)

Abhayawansan & Adamsin (2022) näkemyksen mukaan yritysten raportointi painottuu liiaksi taloudellisiin tietoihin ja sijoittajanäkökulmaan. Yritykset ovat merkittävä osa yhteiskuntaa ja niillä on myös yhteiskuntavastuita. On myös näyttöä, että sijoittajat kiinnittävät enenevässä määrin huomiota ympäristö- ja yhteiskuntavastuuseen. Yritysten raportointi liittyen pandemia- ja ilmatoriskeitä on ollut riittämätöntä ja ilmastoon liittyvissä asioissa yritykset raportoivat lähinnä regulaation tuomista riskeistä, eivätkä todellisista, kuten ilmastonmuutoksen tuomista, fyysisistä riskeistä. Olisi tärkeää, että yritykset raportoisivat laajemmin ympäristöriskeistään, sillä ne voivat vaikuttaa merkittävästi myös yrityksen talouteen. (Abhayawansa & Adams, 2022.)

3.2 Päämies-agentti-ongelma ja signalointi

Yrityksessä toimivilla eri osapuolilla ei ole aina samoja tavoitteita yksilö- tai organisaatiotasolla. Agenttiteorian mukaan kukin osapuoli tavoittelee ensisijaisesti omaa etuaan. Tämä voi johtaa päämies-agentti-ongelmaan, joka tarkoittaa kahden eri toimijan välistä etujen ristiriitaa. Merkittävä tekijä ongelmassa on tiedon epäsymmetrisyys, sillä toinen osapuoli voi hyödyntää tiedon epätasaista jakautumista ajaakseen omaa etuaan. Päämiehen ja agentin välisiä intressiristiriitoja organisaatioissa voidaan vähentää lisäämällä tiedon läpinäkyvyyttä ja sekä hyvällä palkitsemisrakenteella. (Eisenhardt, 1989.) Päämies-agentti-ongelmaa voidaan käyttää kuvamaan omistajien ja yrityksen johdon välistä intressiristiriitaa. Esimerkiksi yrityksen hallituksella voi olla tosiasiallisesti erilaisia tavoitteita yrityksen liiketoiminnan suhteen kuin yrityksen toimitusjohtajalla johtuen johtajan kannustimista. Johtajalla voi olla hallitusta enemmän tietoa yrityksen liiketoiminnasta ja sen tilasta. Tämä informaation epäsymmetria luo yrityksen hallitukselle haasteen tehdä toimitusjohtajan kanssa sopimus, joka varmistaa, että johtaja toimii kaikissa tilanteissa hallituksen haluamalla tavalla. (Miller, 2005.)

Historia tuntee useita kirjanpitoepäselvyyksiä. Räikeitä esimerkkejä ovat Yhdysvalloissa 2000-luvulla tapahtuneet Enronin ja Worldcomin suuret kirjanpitoskandaalit, joissa pörssiyritysten johto tietoisesti vääristeli yhtiöiden taloudellisia lukuja. Skandaalien seurauksena yhtiöiden osakkeiden arvot lopulta romahtivat, luottoluokitukset tippuivat roskalainojen tasolle ja yhtiöt ajautuivat konkurssiin. Myös Enronin tilintarkastusyhtiöillä oli eturistiriitaisia toimia vastoin riippumattomuuden periaatetta, sillä tilintarkastuksen kohteena oleva Enron maksoi tilintarkastusyhtiölle suuria palkkioita myös konsultointipalveluista. Yritysten suuruus ja kompleksinen rakenne hankaloittivat kirjanpitovirheiden ja petosten löytymistä erilaisten ulkopuolisten sidosryhmien toimesta. Skandaalit johtivat muutoksiin, jotta vastaavia petoksia voitaisiin estää ja yritykset noudattaisivat paremmin hyvää hallintotapaa. Tilintarkastajien riippumattomuus lisääntyi ja yritysten hyvään hallintotapaan liittyvä regulaatio kiristyi. Yhtiöiden taloudellisen raportoinnin epäonnistuminen kertoo yhtiöiden heikosta sisäisestä valvonnasta. Lähtökohtaisesti mitä enemmän yritysten johtoa valvotaan ja ohjeistetaan

riippumattomien ja taloudellista asiantuntemusta omaavien henkilöiden toimesta, sitä laadukkaampaa on yhtiöiden taloudellinen raportointi. (Agrawal & Chadha, 2005.)

Finanssikriisin yhteyttä yritysten raportointiin tuloksiin ja niiden manipulointiin on tutkittu. Agenttiteoriaan pohjaten johtajat voivat olla taipuvaisia manipuloimaan yhtiön tulosta ja näin pyrkiä vaikuttamaan heidän henkilökohtaisiin tuloihinsa ja taloudelliseen asemaansa tulevaisuudessa. Tekijöitä, jotka lisäsivät eurooppalaisten yhtiöiden taipumusta manipuloida tulostaan, olivat yhtiön heikompi kannattavuus, suuri velan määrä ja heikompi maksuvalmius. Tutkimuksessa löytyi myös eroavaisuuksia eri maiden välillä. Osassa maita yritysten tilinpäätösraportoinnin taloudellisten lukujen laatu oli parempaa ennen kriisiä kuin kriisin aikana. Toisaalta toisissa maissa yrityksen arvoon liittyviä taloudellisia lukuja raportoitiin tarkemmin kriisin aikana. Mahdollisia intressejä kirjanpidon manipulointiin voivat olla halu vaikuttaa positiivisesti sijoittajien mielikuviin ja odotuksiin tai heikon johtamisen peittely kriisin aikana. (Iatridis & Dimitras, 2013.)

Korealaisen tutkimuksen mukaan yrityksen heikolla hallinolla on yhteyttä heikompaan taloudelliseen kannattavuuteen. Heikko hallintojärjestelmä ja omistajavalvonta mahdollistavat enemmän varojen väärinkäyttöä ja tekevät yrityksen pääomien käytöstä tehottomampaa. Yrityshallinnon parantaminen voisi lisätä taloudellista vakautta ja kasvua varmistamalla tehokkaamman resurssien kohdentamisen. Lisäksi yrityksen hyvät hallintokäytännöt lisäävät vähemmistöosakkeenomistajien suojaa. (Joh, 2003.)

Signalointiteorian avulla voidaan kuvata käyttäytymistä tilanteessa, jossa kahdella osapuolella, päämiehellä ja agentilla, on hallussaan eriävää tietoa. Tiedon lähettäjän on päätettävä miten hän välittää, eli signaloi, tietoa ja vastaanottavan osapuolen tulee päättää, miten hän tulkitsee tätä signaalia. Yrityksen ylin johto voi käyttää signalointia strategisesti hyödykseen yrityksen taloudellisessa raportoinnissa. Yritys välittää tietoa sidosryhmilleen esimerkiksi suorituskyvystään, laadukkuudestaan ja tulevaisuudensuunnitelmistaan, mikä vaikuttaa sidosryhmien päätöksentekoon. Signaloinnilla voidaan pyrkiä vaikuttamaan sijoittajien mielikuviin yrityksestä. (Bergh, Connelly, Ketchen Jr & Shannon, 2014.) Yritykset signaloivat taloudellisen raportoinnin avulla tietoa taloudellisesta asemastaan ja liiketoimintansa vakaudesta markkinoille (Ross, 1977). Lisäksi yritykset hyödyntävät strategisesti signalointia raportoidessaan yrityksen yhteiskuntavastuista vaikuttaakseen sidosryhmien käsityksiin ja käyttäytymiseen (Martinez, Gillet-Monjarret & Rivière-Giordano, 2021).

3.3 Talouskriisi

Talouskriisin käsitteelle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Talouskriisien voidaan sanoa olevan taloudellisen toimeliaisuuden jyrkän laskun kausia, jotka aiheuttavat myös laajoja muutoksia odotuksissa tulevasta talousnäkymistä. Talouskriisejä ja niiden syitä voidaan kategorisoida eri tekijöihin. Kriisit voivat tapahtua määrällisten, laskettavissa olevien kriteerien perusteella. Näitä

kvantitatiivisia kriisejä ovat korkean inflaation synnyttämä inflaatiokriisi, valuuttakurssin heikkenemisestä johtuva valuuttakriisi, rahan arvon heikkenemisen kriisi ja varallisuushintakuplien puhkeaminen, joka johtaa omaisuuserien arvojen runsaaseen laskuun. Vaihtoehtoisesti kriisejä voidaan määritellä tapahtumien seurauksena. Kyseisiä tapahtumia voivat olla asiakkaiden talletuspako pankeista sekä valtion ulkoinen tai sisäinen velkariisi. (Waymire & Basu, 2011.) Talouskriisit voivat olla monia erilaisia tilanteita, mutta tunnusomaista niille on, että tietyt omaisuuslajit menettävät yhtäkkiä suuren osan nimellis arvostaan. Talouskriisejä ovat varallisuushintakuplien puhkeaminen, osakemarkkinoiden romahdus, valuuttakriisit ja valtion maksukyvyttömyys. 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa monet talouskriisit levisivät suuriksi taantumiksi, jolloin nähtiin myös talletuspakoja pankeista. (Kindleberger & Aliber, 2005.)

Historia tuntee lukuisia talouskriisejä. Yksi varhaisimmista hintakuplakriiseistä on Alankomaissa tapahtunut tulppaanisipuleiden hinnannousu ja romahdus vuonna 1636. Vuonna 1720 koettiin kaksi talouskuplaa lähes samanaikaisesti: Etelämeren kupla ja Mississippi kupla. 1800-luvun talouskriisit liittyivät usein pankkien kaatumiseen sen jälkeen, kun oli tehty laajamittaisia infrastruktuuri-investointeja rautateihin ja kanaviin. 1900-luvulla merkittäviä talouskriisejä olivat vuoden 1929 pörssiromahdus New Yorkin pörssissä, Japanin kuplatalous 1980-luvulla, vuosien 1985–1989 kiinteistö- ja osakehintakupla Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa sekä vuonna 2000 puhjennut IT-kupla pörssimarkkinoilla. (Kindleberger & Aliber, 2005.)

Vuosina 2007–2009 tapahtui globaali finanssikriisi, jonka yhtenä merkittävän laukaisijana toimi Yhdysvaltain asuntomarkkinoille kehittynyt velkakriisi. Asuntolainoja myönnettiin runsaasti henkilöille, joilla oli heikko maksukyky maksaa lainojaan takaisin. Näistä lainoista luotiin arvopapereita, joita myytiin eteenpäin finanssimarkkinoilla. Todellisuudessa arvopapereille myönnetyt korkeat luottoluokitukset eivät vastanneet asuntolainoihin kohdistunutta todellista riskiä. Luomalla asuntolainoista kyseisiä sijoitusinstrumentteja pankit pystyivät kiertämään pääomavaatimuksiaan ja myöntämään enemmän lainaa. Asuntojen hintakuplan puhjettua kriisi levisi lopulta globaaliksi finanssi- ja systeemikriisiksi. (Acharya & Richardson, 2009.) Yhdysvaltain asuntolainojen tappiot eivät olleet ainut syy finanssikriisin syntymiselle, vaikka ne saattoivat toimia laukaisevana tekijänä. Finanssikriisin laajuus on liian suuri selitettäväksi pelkästään asuntolainojen luottotappiolla. Kriisin todelliset syyt ovat tätä syvemmillä. Syyt eivät ole yksittäisiä hetkellisiä tapahtumia, vaan laajempia suuntauksia, jotka ovat jatkuneet ja muokanneet rahoitusalan luonnetta vuosikymmeniä. Keskeisiä syitä kriisille olivat rahoitusmarkkinoilla toimivien yritysten runsas velkaantuminen ja liian suuri riskinottohalukkuus. (Adelson, 2013.) Yhdysvaltojen löysä rahapolitiikka mahdollisti asuntohintakuplan syntymisen markkinoille. Kriisin vaikutuksia pahensivat pankkisektorin käyttämä suuri velkavipu ja heikot sääntelyrakenteet. (Allen & Carletti, 2010.)

Finanssikriisi levisi globaalisti eri rahoitusmarkkinoiden osiin ja sillä oli merkittäviä vaikutuksia yrityksiin ja kuluttajiin. Erityisesti eri omaisuuslajien hintatasoja oli hankala ennustaa, sillä markkinalla oli todella paljon epävarmuutta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tämä oli kenties merkittävin tekijä, joka viilensi taloutta entisestään. Yritykset pistivät monien eri

kestokulutushyödykkeiden, kuten autojen, valmistuksen jäihin. Myös investoinnit esimerkiksi koneisiin laskivat. Yritysten ja kuluttajien epäluottamus taloutta kohtaan romahdutti maailmantalouden. (Allen & Carletti, 2010.)

Yksittäisen yrityksen kohtaama kriisi on ei-toivottu tapahtuma, joka vaarantaa vakavasti yrityksen toiminnan jatkuvuutta. Yritys voi ajautua kriisiin monesta eri syystä. Syyt voivat olla poliittisia tai yrityksen organisaatioon ja liiketoimintaan liittyviä. Jos yritys menettää kilpailuetujaan ja markkinaosuuttaan merkittävästi, kutsutaan tätä strategiseksi kriisiksi. Suorituskykykriisin aiheuttaa yhtiön kykenemättömyys saavuttaa asetettuja tavoitteita, kuten kannattavuutta tai myynnin kasvua. Jos yritys ei pysty täyttämään taloudellisia velvoitteitaan, on seurauksena maksuvalmiuskriisi. Yrityksen kohdatessa kriisin, tulisi sen reagoida siihen nopeasti. Kriisin myötä vallitsevia ajattelutapoja voi joutua muuttamaan huomattavasti. Tämä auttaa yrityksiä sopeutumaan vallitsevaan tilanteeseen ja voi johtaa uusiin innovaatioihin. (Müller, 1985.) Talouskriisit ovat yrityksille hankalia toimintaympäristöjä. Yksikään liiketoimintamalli ei ole pysyvä ja on tärkeää, että yritykset innovoivat ja ovat valmiita muuttamaan liiketoimintaansa tarvittaessa. Innovatiivisilla yrityksillä on parempi valmius selvitä kriisiolosuhteista tai vaikeista taloudellisista olosuhteista. Kriisiajajat on mahdollista muuttaa jopa kilpailueduksi hyvällä liiketoimintamallin innovatiivisuudella. (Ucaktürk, Bekmezci & Ucaktürk, 2011.)

Kriisit ovat vaarallisia tilanteita yrityksille. Syitä kriiseille voivat olla muun muassa luonnonkatastrofit, epidemiat, uudet teknologiat, terrorismi, sodankäynti tai huono johtaminen. Yrityksen kohdatessa kriisin on erityisen tärkeää hyvä viestintä sidosryhmille, kuten asiakkaille ja työntekijöille. Kriisin aikana on myös kyettävä tekemään nopeita päätöksiä ja pyrkiä turvaamaan liiketoiminnan jatkuvuutta. Talouskriisit aiheuttavat työttömyyttä ja vaikeuttavat yritysten rahoituksen saamista. (Hertati, Widiyanti, Desfitriana, Syafarudin & Safkaur, 2020.)

Henkilöstöhallinnon näkökulmasta talouskriisin aikana yritysten tulisi pyrkiä lisäämään henkilöstön tuottavuutta ja vähentämään henkilöstökustannuksia. Keinoja vähentää kustannuksia ovat rekrytointien jäädyttäminen, henkilöstön vähentäminen sekä leikkaaminen henkilöstöeduista, kuten puhelimesta, autoista ja matkakuluista. Myös organisaatorakennetta tulisi pyrkiä optimoimaan tehokkaaksi. On kuitenkin tärkeää säilyttää yritykselle tärkeät avainhenkilöt ja osaminen organisaatiossa. (Buley, Demchenko, Makushkin, Vinichenko & Melnichuk, 2016.)

Yrityksen suuri koko ja aiempi kannattavuus antavat yritykselle paremman mahdollisuuden suoriutua hyvin talouskriisin aikana. Sen sijaan yrityksen runsas velkaantuminen heikentää mahdollisuuksia suoriutua hyvin kriisin aikana. (Cheong, 2021.) Monikansalliset yritykset, jotka toimivat globaaleilla markkinoilla voivat hyödyntää maantieteellistä joustavuutta talouskriisin aikana. Usein markkinatilanne ei ole yhtä hankala kaikissa maissa tai maanosissa. Monet monikansalliset yhtiöt ovat kasvattaneet myyntiään Kiinassa ja Aasiassa talouskriisin aikana, vaikka markkina on romahtanut Euroopassa tai Yhdysvalloissa. Myynnin strateginen ja aggressiivinen siirtäminen paremmille markkinoille kriisin aikana auttaa yrityksiä lieventämään kriisin kielteisiä vaikutuksia liiketoimintaansa. (Zhao, Jiang & Li, 2015.)

Taluskriisin aikana nähdään vähemmän yrityskauppoja. Yritykset keskittyvät ydinliiketoimintaansa ja ydinmarkkinaansa kriisin aikana. Yrityksille on tärkeää laittaa resursseja ratkaisemaan paikallisesti haasteitaan, eivätkä ne etsi niin aktiivisesti yritysostokohteita, varsinkaan sellaisia, jotka eivät ole yrityksen sen hetkistä ydinliiketoimintaa. Taluskriisien aikana yritysostot keskittyvät enemmän yritysten kotimarkkinoille. (Cerrato, Alessandri & Depperu, 2016.)

Yritysten kirjanpitoa ja taloudellista raportointia itsessään ei pidetä laukaisevana tekijänä taluskriisien syntyemiselle, mutta taluskriisien ja kirjanpidon välistä suhdetta arvioitaessa vallitsevat kirjanpitokäytännöt voivat vahvistaa kriisien vaikutuksia (Waymire & Basu, 2011). Makrotaloutta tulisi osata arvioida syvällisesti myös kirjanpidollisesta näkökulmasta. Jos yritysten kirjanpitoa ei ymmärretä riittävän hyvin, voi se hankaloittaa kriisien tunnistamista etukäteen sekä edesauttaa niiden syntymistä. (Bezemer, 2010.)

Yhdysvalloista alkanut subprime-kriisi ja sen leviäminen globaaliksi finanssikriisiksi johti entistä voimakkaampaan tietoisuuteen sekä tarpeeseen asianmukaisille riskienhallintarakenteille useissa organisaatioissa, etenkin finanssi-sektorilla. Myös valtiotasolla eri maiden hallinnot alkoivat kiinnittää enemmän huomiota finanssisektorin riittämättömään riskienhallintaan. (Aebi, Sabato & Schmid, 2012.) Yritysten heikko riskienhallinta sekä pankkien riittämätön sääntely vaikuttivat finanssikriisin syntymiseen. Useilla pankeilla oli perustavanlaatuisia puutteita liiketoimintansa riskienhallinnassa. (Sabato, 2010.)

3.4 Yritysten riskienhallinta

Yritystoimintaan liittyy monia erilaisia riskejä. Riskiä voidaan määritellä negatiivisen lopputuloksen todennäköisyydeksi. Taloudellisesta näkökulmasta riski on mitattavissa oleva todennäköisyys sille, että sijoituksen tai investoinnin tuotto on odotettua pienempi. Operatiivinen riski taas liittyy yhtiön sisäisiin prosesseihin, henkilöstöön, tietojärjestelmiin ja päivittäiseen liiketoiminnan, eikä se sisällä strategista tai markkinariskiä. Myös sääntely sekä lait luovat riskejä ja nämä ovat operatiivisten riskien kanssa useimmiten toimialakohtaisia. Yritysten riskienhallinta koostuu ihmisistä ja prosesseista, jotka mittaavat, seuraavat sekä hallitsevat riskejä. (Levine, 2004.)

Toisen määritelmän mukaan riski on epävarmuuden vaikutuksia tavoitteisiin. Yritysten pitkän aikavälin menestyminen on riippuvainen monista eri muuttujista. Yritykset koittavat esimerkiksi arvioida tuotteidensa kysyntää ja optimoida liiketoimintaansa. Toisia asioita on helpompi ennakoida etukäteen kuin toisia. Yritysten toimintaan liittyy aina odottamattomia riskejä, jotka voivat vaikuttaa liiketoimintaan. Näiden riskien tunnistaminen on ja niiden pienentäminen on tärkeää jokaiselle yritykselle, mutta se voi olla myös hyvin haasteellista. ISO 30100 -standardi on luotu organisaatioiden avuksi riskienhallintastrategian kehittämiseen, riskien tunnistamiseen ja niiden vähentämiseen. Sen mukaan riskienhallinnassa on tärkeää ylimmän johdon rooli sekä heidän kykynsä jalkauttaa riskienhallinta osaksi yhtiön toimintaa. Riskienhallinnan tulisi olla osa organisaation prosesseja, rakennetta, tavoitteita ja strategiaa. On siis tärkeää, että

riskienhallinta integroidaan vahvasti osaksi yritystä. Tässä tavoitteessa auttavat selkeät vastuut, tavoitteet ja viestintä. Myös kulttuurillisia tekijöitä tulisi huomioida ja varata riittävät resurssit käytännön toteutukseen. Yritysten riskienhallinta tulisi osata räätälöidä vastaamaan organisaation todellisia tarpeita ja sitä tulisi muuttaa dynaamisesti suhteessa muuttuvaan ympäristöön. (International Organization for Standardization, 2018a; International Organization for Standardization, 2018b.)

Myös COSO Enterprise Risk Management -viitekehys on luotu tarjoamaan ohjeita organisaatioille riskienhallintaan. Viitekehystä on käytetty laajasti ympäri maailmaa eri toimialoilla apuna yritysten riskienhallinnassa. Viitekehysten mukaan riskienhallinnan on oltava vahvasti yhteydessä yrityksen strategiaan. Eri-laiset riskit tulisi huomioida jo strategiaa luodessa. Viitekehysten runko koostuu viidestä eri teemasta: Yrityksen hallinto luo asenteen riskienhallintaa kohtaan sekä asettaa tiettyjä vastuuta, ja nämä liittyvät yrityksen kulttuuriin, kuten arvoihin ja haluttuihin käyttäytymismalleihin. Strategia ja tavoitteiden asettaminen ovat tärkeitä, jotta yrityksen riskitaso pysyisi linjassa valitun strategian kanssa. Suorituskyvyn teemassa korostuu yrityksen riskien tunnistaminen ja arviointi sekä näihin reagointi. Tarkastustoimet ohjaavat organisaatiota pohtimaan omaa riskienhallinnan kokonaisuutta, sen toimittavuutta ja mahdollisia tarvittavia muutoksia. On myös tärkeää, että tiedottaminen, viestintä ja raportointi toimivat läpi organisaation, jotta ajankohtainen sekä tarvittava tieto on saatavilla ja sitä voidaan levittää eteenpäin. (COSO, 2017.)

Luomalla riskienhallintamallin yrityksen johto kykenee arviomaan yrityksen riskiprofilia ja noudattamaan yhtenäistä riskienhallintastrategiaa. Hyvä riskienhallintastrategia voi luoda arvoa, sillä sitä noudattamalla yritys pystyy huomioimaan yksittäisiä riskejä ja lieventämään näiden vaikutuksia. Myös toimitusjohtajan palkitsemismallilla on vaikutusta yrityksen riskienhallintaan. Mitä enemmän toimitusjohtajan palkitseminen kannustaa riskinottoon, sitä epätodennäköisemmin yritys harjoittaa riskeiltä suojautumista. (Pagach & Warr, 2011.)

Jokaisella yrityksellä on riski kohdata jokin odottamaton ja haitallinen tapahtuma, joka saattaa maksaa yritykselle paljon rahaa. Siksi riskienhallinnan suunnittelu on tärkeä keino varautua ja lieventää näitä riskejä. Covid-19-pandemian aikana hyvällä riskienhallinnalla on ollut yhteyttä henkilöstön onnistuneeseen etätyöskentelyyn siirtymiseen. Riskienhallinta on myös auttanut turvaamaan yritysten operatiivista suorituskykyä pandemian aikana. (Al Thawabieh, 2022.) Toisaalta Abhayawansan & Adamsin (2022) mukaan yritykset eivät olleet riittävän valmistuneita covid-19-pandemian kaltaiseen globaaliin riskiin. Tällaisia riskejä ei ole huomioitu riittävästi, jos ollenkaan. Toki pandemian alkamisen ennustaminen on uskomattoman vaikeaa, mutta silti yritysten olisi pitänyt pystyä arviomaan vastaavan riskin mahdollisuutta kaiken tarjolla olevan tiedon ansiosta. Ilmastonmuutoksen edetessä pandemiat voivat yleistyä ja yritysten tulisi huomioida näitä riskejä paremmin. (Abhayawansan & Adamsin, 2022.)

Yrityksen koko voi vaikuttaa riskienhallintaan, sillä pienten ja keskisuurten yritysten riskienhallinta eroaa suurista organisaatioista. Pk-yrityksissä riskienhallinta on vähemmän rakenteellista ja epävirallisempaa. Näiden yritysten riskienhallinta on riippuvaisempaa yksittäisten työntekijöiden tietotaidosta ja

asenteista. Myös lähestyminen riskienhallintaan on enemmän alhaalta ylöspäin suuntautuvaa kuin suurissa yrityksissä. (Moschella, Boulianne & Magnan, 2023.)

Suomessa pörssiyhtiöiden on lakisääteisesti raportoitava tilinpäätöksen yhteydessä toimintakertomuksessaan yrityksen merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä (Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336, 2023). Pörssiyhtiön hallituksen on myös lakisääteisesti seurattava ja arvioitava yhtiön sisäisen valvonnan, tarkastuksen ja riskienhallintajärjestelmien tehokkuutta (Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624, 2023).

Monet eri tahot pyrkivät mittaamaan ja arvioimaan yrityksiin liittyviä riskejä. Kriisien aikana tulevaisuuden riskejä yliarvioidaan ja vakaampina aikoina riskejä aliarvioidaan. Muuttuvat markkinaolosuhteet muuttavat toimijoiden käyttäytymistä ja muutosten aikana riskeihin yli- ja alireagoiminen voimistavat makrotalouden syklejä entisestään. (Bräutigam, Dacorogna & Kratz, 2023.)

3.5 Toimialojen syklisyys

Eri toimialojen välillä on eroja, kuinka paljon ne reagoivat eri taloussuhdanteisiin. Tutkimuksen mukaan Euroopassa ja Yhdysvalloissa sykliset yhtiöt menestyvät paremmin, kun taloussyväys on elvyttävää ja korkotasot ovat matalalla. Päinvastaisesti korkeamman korkoympäristön vallitessa ei-sykliset sektorit ovat pärjänneet paremmin. Talous- ja korkoympäristön muutokset vaikuttavat siis enemmän syklisiin toimialoihin. Yhdysvalloissa syklisimpiä toimialoja vuosien 1999–2019 välillä ovat olleet teollisuus ja rahoitus. Terveystoimialat taas on kuulunut vähiten syklisiin toimialoihin. (Alexiou & Tyagi, 2020.) Myös toisen tutkimuksen mukaan sykliset toimialat reagoivat enemmän vallitsevaan taloussyväykseen ja ovat herkempiä sen muutoksille. Ei-syklisiä toimialoja voidaan luonnehtia myös defensiivisiksi toimialoiksi, koska näiden sektoreiden tuotteiden ja palveluiden kysyntä ei ole voimakkaasti riippuvaista eri taloussykleistä. Hyviä esimerkkejä defensiivisistä yhtiöistä ovat elintarvike- ja lääkeyhtiöt. Päinvastoin syklisten yhtiöiden tuotteiden tai palvelujen kysyntä vaihtelee enemmän, sillä kysyntä on vahvemmin yhteydessä talouden yleiseen tilaan. Esimerkkejä syklisistä yhtiöistä ovat kestokulutusyhtiöt ja teollisuusyhtiöt. (Hammami, 2011.)

Yksi merkittävä tekijä toimialojen syklisyydessä on millaisia tuotteita ne tuottavat. Kestohyödykkeitä valmistavat toimialat voivat olla jopa kolme kertaa syklisempiä kuin kulutusyhtiöitä tuottavat toimialat. (Petersen & Strongin, 1996.) Toisen tutkimuksen mukaan kestohyödykkeitä valmistavat toimialat ovat olleet Venäjällä noin puolitoistakertaisesti syklisempiä kuin kulutusyhtiöitä tuottavat toimialat. Toisaalta Kanadassa näiden toimialojen välillä ei ole ollut juurikaan eroa ja ne ovat reagoineet yhtä voimakkaasti suhdannevaihteluihin. Myös yritysjohto voi vaikuttaa yrityksen syklisyyteen ja yleensä johdolla on taipumusta yrittää vähentää yrityksen suhdanneherkkyyttä. (Konovalova & Maksimov, 2017.)

Syklisten yhtiöiden liikevaihto ja tulos laskevat ja nousevat makroekonomisten muutosten mukaan, eivätkä yhtiöt voi vaikuttaa itse tähän merkittävästi. Toisaalta erityisen kyvykäs johto tai hyvä strategia, voivat olla sellaisia

yhtiökohtaisia ominaisuuksia, joilla voidaan vähentää yhtiöin syklisyyttä. Yhtiöitä voidaan jaotella syklisiin ja defensiivisiin yhtiöihin. Näitä yhtiöitä voidaan tunnistaa kahdella tavalla. Toimialoja voidaan luokitella syklisiksi tai defensiivisiksi niiden historiallisen suoriutumisen mukaan. Tällöin toimialalla toimivia yhtiöitä voi luokitella samankaltaisesti, mutta tähän liittyy kuitenkin oletus siitä, että yhtiöt ovat yleistettävissä samankaltaisiksi toimialan sisällä. Todellisuudessa tilanne voi olla erilainen ja saman toimialan alle voidaan luokitella eri ominaisuuksia omaavia yhtiöitä. Toinen tapa tarkastella yhtiöitä on tutkia yrityksen omaa historiallista suoriutumista suhteessa makrotalouden muutoksiin. Ensimmäinen tapa luokitella yrityksiä on tavoista helpompi. Jälkimmäisellä tavalla voi saada tarkemman yhtiökohtaisen kuvan yhtiön syklisyydestä tai defensiivisyydestä, mutta se vaatii riittävästi historiallista tietoa yrityksen taloudellisesta suoriutumisesta sekä kykyä analysoida tätä tietoa. (Damodaran, 2009.)

4 AINEISTO JA MENETELMÄ

4.1 Aineisto

Tässä tutkimuksessa tutkittiin yhdeksää Helsingin pörssiin listattua yhtiötä kolmelta eri toimialalta. Eri pörssiyhtiöitä voidaan luokitella useille eri toimialoille niiden pääasiallisen liiketoiminnan perusteella. ICB (Industry Classification Benchmark) on luokittelumenetelmä, joka on luotu erottelemaan markkinoita eri sektoreihin ja toimialoihin. Menetelmän on tarkoitus tukea sijoittajia. ICB pohjaa luokittelunsa tutkittuun tietoon ja se pyrkii olemaan sijoittajille läpinäkyvä malli, joka perustuu kattaviin sääntöihin. ICB on suunnattu erityisesti institutionaalisille asiakkaille ja se on globaalisti käytössä useilla varainhoitajilla, tiedon tarjoajilla ja pörsseillä. (FTSE Russel, 2018.) Nasdaq (2023), joka omistaa myös Helsingin pörssin, käyttää ICB:tä luokitellakseen yhtiöitä yhdelletoista eri toimialalle.

Eri toimialat ovat reagoineet eri lailla taloussuhdanteisiin, ja osa toimialoista on ollut historiallisesti syklisimpiä ja osa defensiivisempiä. Teollisuus on ollut historiallisesti toimialana hyvin syklinen, kun taas terveydenhoito on kuulunut vähiten syklisiin toimialoihin. (Alexiou & Tyagi, 2020.) Tutkimuksen toimialoiksi pyrittiin valikoimaan eri lailla talouden suhdanteisiin reagoivia toimialoja. Toimialoiksi valikoitui teollisuus (industrials), harkinnanvaraiset kulutushyödykkeet (consumer discretionary) ja terveydenhoito (health care). Tutkimuksessa teollisuus kuvasi syklistä toimialaa, terveydenhoito defensiivistä ja harkinnanvaraiset kulutushyödykkeet sijoittuvat näiden kahden toimialan välille syklisyydessään.

Kultakin kolmelta edellä mainitulta toimialalta valittiin tutkittavaksi kolme eri yhtiötä, jolloin tutkittavia yhtiöitä oli yhteensä yhdeksän. Aineisto on kerätty yhtiöiden julkaisemista tilinpäätösraporteista, eli tilinpäätöksistä ja vuosikertomuksista. Tutkimuksessa analysoidaan yhtiöiden vuoden 2020 tilinpäätösraportteja, sillä se on ensimmäinen vuosi, jolloin covid-19 esiintyi yhtiöiden raporteissa. Tilinpäätösraportteja voidaan pitää melko luotettavina tiedonlähteinä, sillä ne

ovat tilintarkastajien hyväksymiä ja niitä koskevat useat lait ja asetukset. Seuraavissa alaluvuissa tutkimuksen kohteena olevat pörssiyhtiöt esitellään lyhyesti.

4.1.1 Teollisuusyhtiöt

Kone Oyj valmistaa hissejä, liukuportaita ja automaattioivia. Yhtiö tarjoaa myös palveluja kyseisten laitteiden huoltoon ja uudistamiseen. Kone on alallaan yksi maailman suurimmista yrityksistä. Yhtiöllä on globaalisti noin 60 000 työntekijää ja konsernin liikevaihto vuonna 2020 oli 9,9 miljardia euroa. Suurin osa yhtiön liikevaihdosta tulee ulkomailta, noin 4 miljardia Aasian ja Tyynenmeren alueelta, toiset 4 miljardia EMEA:sta (Europe, the Middle East and Africa) ja noin 2 miljardia Amerikasta. Liikevoittomarginaali oli 12,2 prosenttia vuonna 2020. (Kone, 2021.)

Ponsse Oyj on erikoistunut metsäkoneiden tuotantoon, myyntiin ja huoltoon. Yrityksen liikevaihdosta 80 prosenttia syntyy viennistä ulkomaille. Euroopan osuus liikevaihdosta on lähes kaksi kolmasosaa, josta etenkin Pohjois-Eurooppa on suurin markkina-alue. Vuonna 2020 liikevaihto oli 636,6 miljoonaa euroa ja liiketulos oli 57 miljoonaa, joka oli 9 % liikevaihdosta. Työntekijöitä yrityksellä oli 1 782. (Ponsse, 2021.)

Valmet Oyj tarjoaa ja kehittää ratkaisuja paperi-, sellu- ja energiateollisuudelle. Yritys on maailman johtava toimittaja automaattioratkaisuissa, prosessitekniologioissa ja palveluissa toimialallaan globaalisti. Konsernin liikevaihto oli 3,7 miljardia euroa, liikevoittomarginaali oli 9,8 % ja henkilöstöä oli noin 14 000 vuonna 2020. (Valmet, 2021b.)

4.1.2 Harkinnanvaraiset kulutushyödykeyhtiöt

Fiskars Oyj on globaali konserni, joka tarjoaa kattaus-, sisustus-, puutarha- ja ruuanlaittotuotteita. Konserni omistaa useita kuluttajille suunnattuja brändejä. Vuonna 2020 liikevaihto oli 1,1 miljardia euroa ja liiketulos oli 11,3 %. Liikevaihto jakaantuu maantieteellisesti seuraavasti: Eurooppa 44 %, Amerikka 42 % ja Aasia-Tyynimeri 14 %. Henkilöstöä konsernilla oli 6 411. (Fiskars Group, 2021.)

Kamux Oyj on vähittäiskaupan yritys, joka myy käytettyjä autoja sekä niihin liittyviä palveluja. Yhtiön liikevaihto vuonna 2020 oli 724 miljoonaa euroa ja liikevoitto 3,4 %. Kamuxin liikevaihdosta syntyi 71 % Suomesta, 21 % Ruotsista ja 9 % Saksasta. Henkilöstön määrä kyseisellä tilikaudella oli 713 työntekijää. (Kamux, 2021.)

Tokmanni Group Oyj on Suomen suurin halpakauppaketju valtakunnallisesti. Yhtiöllä oli 192 myymälää Suomessa vuonna 2020 sekä verkkokauppa. Tokmannin palveluksessa oli 3 873 työntekijää ja sen liikevaihto oli noin miljardi euroa ja liikevoitto 9,3 %. (Tokmanni Group, 2021.)

4.1.3 Terveydenhoitoyhtiöt

Orion Oyj on maailmanlaajuisesti toimiva suomalainen lääkeyhtiö, joka kehittää ja valmistaa lääkkeitä ja lääkkeiden vaikuttavia aineita. Liikevaihtoa yhtiö teki noin miljardi euroa ja liikevoittomarginaali oli 26 % vuonna 2020. Liikevaihdosta lähes puolet tuli Pohjoismaista ja kolmannes muualta Euroopasta. Henkilöstöä yrityksellä oli tilikauden lopussa 3 311. (Orion, 2021.)

Revenio Group Oyj toimii kansainvälisillä silmän diagnostiikan ja oftalmologisten laitteiden markkinoilla. Konserni tuottaa silmänpaineen mittausrakenteita, silmänpohjan kuvantamislaitteita ja perimetrejä, ollen yksi maailman kärkiyhtiöistä alallaan. Vuonna 2020 Reveniolla oli henkilöstöä 143, liikevaihto oli 61,1 miljoonaa euroa ja liiketulosprosentti oli 28,1. Suurin osa konsernin liikevaihdosta tulee Euroopan ulkopuolelta. (Revenio, 2021.)

Terveystalo Oyj on suurin yksityinen terveystaloyritys Suomessa. Yritys tarjoaa perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja hyvinvoinnin palveluja yksityis- ja yritysasiakkaille sekä julkiselle sektorille. Vuonna 2020 yritys teki liikevaihtoa 986 miljoonaa euroa ja sen liikevoitto oli 9,3 % liikevaihdosta. Terveystalo työllisti yli 13 000 henkilöä, joista yli 5 000 oli itsenäisiä ammattihenkilöitä. (Terveystalo, 2020.)

4.2 Menetelmä

Tutkimus suoritettiin laadullisena, eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullista analyysiä tehtäessä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena, eikä siitä yritetä luoda tilastollisia todennäköisyyksiä. Aineiston analysointi koostuu kahdesta eri vaiheesta, jotka osittain kietoutuvat toisiinsa, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Tätä toista vaihetta kutsutaan usein laadullisen tutkimuksen kontekstissa myös tulkinnaksi. (Alasuutari, 2012.) Laadullisessa tutkimuksessa ei ole pyrkimyksenä abstrakti yleistäminen, vaan sen sijaan keskitytään ilmiön tai tapahtuman yksityiskohtaiseen kuvailuun, tietyn toiminnan syvälliseen ymmärtämiseen ja sille merkityksellisen tulkinnan antamiseen. Vaikka laadullisen tutkimusmenetelmän tarkoituksena on tarkastella kerättyä aineistoa empiirisestä näkökulmasta, myös teoreettisella viitekehyksellä on tärkeä rooli laadullisessa tutkimuksessa, sillä se sitoo tutkimusta jo aiempaan tietoon, mitä tutkittavasta ilmiöstä tiedetään. (Tuomi & Sarajarvi, 2018.)

Laadullisessa tutkimuksessa on yleensä tapana tutkia suhteellisen pientä otantaa, jolloin korostuu aineiston laatu määrän sijaan. On kuitenkin yleistä, että laadullista analyysiä suoritettaessa aineiston määrä on laaja, jolloin on tärkeää aineiston rajaaminen tarkasti. (Eskola & Suoranta, 1998.) Laadullista tutkimusta voidaan suorittaa useilla erilaisilla menetelmillä. Tämä tutkimus toteutettiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä tutkimusmetodinä.

4.3 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä ja se soveltuu monenlaisiin tutkimuksiin. Sisällönanalyysi mahdollistaa tekstimateriaalin objektiivisen ja systemaattisen analysoinnin. Menetelmällä pyritään tuottamaan ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Laadullista sisällönanalyysiä käytetään tekstimuotoisen aineiston analysointiin. Siinä tutkitaan kielen viestinnällisiä piirteitä ja tarkastellaan huolellisesti tekstin sisältöä sekä sen yhteyttä laajempaan merkityskontekstiin. Sisällönanalyysiä pidetään tutkijoiden keskuudessa joustavana tekstin analyysimenetelmänä ja se soveltuu hyvin erilaisiin lähestymistapoihin tutkimuksissa. (Hsieh & Shannon, 2005.)

On erilaisia menetelmiä suorittaa sisällönanalyysiä. Sisältöä voidaan tarkastella aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöinen analyysi etenee aineiston ehdolla. Teoriaohjaavassa analyysissä aineiston hankinta ei ole sidoksissa teoriaan, mutta analyysissä on joitain teoreettisia sidonnaisuuksia. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston rajaaminen perustuu aikaisempiin käsitteisiin ja tutkimuksiin. Aineistoa analysoidaan enemmän suhteessa aikaisempaan teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Sisällönanalyysiprosessissa koodaus on tärkeä vaihe. Se tarkoittaa suurten tekstimäärien järjestämistä paljon pienempiin sisältökategorioihin. Kategoriat ovat erilaisia teemoja, jotka ovat havaittavissa tekstissä suoraan tai analyysin kautta. Koodaus helpottaa analyysiä ja auttaa tunnistamaan erilaisia yhteyksiä aineistossa. Tavanomaisessa aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä koodit määräytyvät aineistoa analysoidessa, eikä niitä määritellä etukäteen. Aineiston koodaaminen toimii siis työkaluna datan organisoimisessa eri kategorioihin. (Hsieh & Shannon, 2005.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysiprosessissa on kolme eri vaihetta. Aineiston pelkistämässä aineistosta rajataan kaikki epäolennainen pois. Aineiston ryhmittelyn vaiheessa koodattuja havaintoja käydään läpi sekä luokitellaan ilmiöön liittyvien ominaisuuksien ja piirteiden perusteella. Tätä seuraa teoreettisten käsitteiden luominen, jossa pyritään löytämään tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Tällöin luodaan kuvaus tutkimuskohteesta, joka perustuu tulkintaan ja päättelyyn. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käytettiin tämän tutkimuksen analyysimenetelmänä, sillä se soveltuu hyvin yritysten tilinpäätösraporttien tekstimuotoiseen analyysiin. Se takasi myös riittävän riippumattoman lähtökohdan aineiston analyysiin, sillä havaintojen ryhmittelyä ei määritely etukäteen. Menetelmä mahdollisti myös yhtiöiden tasapuoliseen vertailemisen, sillä yhtiöiden raportointi on hyvin samankaltaista lainsäädännön ja raportointivelvollisuuden vuoksi.

Tutkimuksen analyysivaiheessa hyödynnettiin koodausta, jossa aineistoa rajattiin koskemaan vain kohtia, joissa yhtiöt raportoivat covid-19-pandemian vaikutuksista suoraan tai välillisesti. Löydettyjä havaintoja covid-19-pandemian vaikutuksista ryhmiteltiin eri teemojen mukaan, jotka aineistosta nousivat esiin.

Aineistosta pyrittiin myös löytämään eroavaisuuksia toimialojen välillä. Tämän pro gradu -tutkielman tekemisessä ei ole käytetty tekoälypohjaisia sovelluksia tai ohjelmia.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset. Tulokset perustuvat edellisessä luvussa esiteltyyn aineistoon sekä tutkimusmenetelmään. Aineistosta nousseet havainnot on ryhmitelty eri teemojen mukaan.

5.1 Vaikutuksia toimintaympäristöön

Covid-19-pandemialla oli vaikutuksia yhtiöiden toimintaympäristöön. Toimintaympäristöön kohdistui nopeita muutoksia ja pandemian vaikutukset vaihtelivat maantieteellisesti sekä ajallisesti pitkin vuotta. Yhtiöt raportoivat erityisesti epävarmuuksista toimintaympäristössään sekä markkinan ennustamisen haasteista. Liiketoimintaympäristön riskien nähtiin kohonneen.

”COVID-19-pandemia vaikutti globaaliin hissi- ja liukuporrasmarkkinaan vuonna 2020. Vuoden alussa COVID-19-pandemialla oli suurin vaikutus Kiinan markkinaan, mutta toisesta vuosineljänneksestä eteenpäin Kiina toimi kasvun veturina ja pandemia vaikutti enemmän muihin markkinoihin.” (Kone, 2021.)

”Koronaviruspandemia on aiheuttanut nopeita muutoksia yhtiön toimintaympäristössä. Liiketoiminnan ennustettavuus oli vaikeaa, mutta haastavasta tilanteesta huolimatta liikevaihtomme pysyi hyvällä tasolla ja pystyimme jatkamaan tuotantoamme keskeytyksittä.” (Ponsse, 2021.)

”Nopeasti kehittyvä maailmanlaajuinen koronaviruspandemia vaikutti Valmetin toimintoihin eri tavoin vuonna 2020. Työntekijöiden, kumppanien, asiakkaiden ja paikallisyhteisöjen terveyden ja turvallisuuden suojeleminen oli päivittäisen toiminnan keskipisteessä. Yhteistyö sidosryhmien kanssa ihmisiin ja liiketoimintaamme kohdistuvien riskien pienentämiseksi ja liiketoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi oli myös erittäin tärkeää.” (Valmet, 2021b.)

”Covid-19-pandemia vaikutti liiketoimintaan vähentäen näkyvyyttä ja lisäten epävarmuutta...” (Fiskars, 2021).

”Saatavuushäiriöiden vaikutus yhtiön liikevaihtoon on viime vuosina voimistunut. Meneillään oleva COVID-19-pandemia on selkeästi nostanut tätä riskiä, kun eri puolilla maailmaa asetetut liikkumis- ja muut rajoitukset sekä sairauspoissaolot voivat viiveellä aiheuttaa häiriöitä lääkkeiden globaaleihin toimitus- ja logistiikkaketjuihin.” (Orion, 2021.)

”Maailmanlaajuiseen Covid-19-pandemiaan liittyvät riskit ja epävarmuustekijät kasvoivat merkittävästi vuoden 2020 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana. Vuoden 2020 toisen neljänneksen aikana havaittiin markkinoiden asteittaista aukeamista eri puolilla maailmaa. Vuoden loppua kohden Covid-19-pandemian aiheuttama epävarmuus lisääntyi jälleen. Lisäksi Covid-19-pandemian kaltaisilla maailmanlaajuisilla pandemioilla voisi olla suoria ja epäsuoria vaikutuksia Revenio-konsernin liiketoimintaan, ja pandemian johdosta myös henkilöstön sairastumisriski voisi kohota. Viranomaismääräysten mukaiset tehtaiden ja maiden rajojen sulkemiset mahdollisesti rajoittaisivat Revenion liiketoiminnan edellytyksiä, ja liikkumisrajoitukset voisivat vaikeuttaa Revenion tuotteiden myynti- ja toimitusprosesseja.” (Revenio, 2021a.)

”Koronan aiheuttama poikkeustilanne liiketoiminnassamme ei ole ohi ainakaan ennen kesää. Tulemme painottamaan johtamisessamme edelleen ketteryyttä ja nopeaa reagointikykyä. Vaikka ympäristön epävarmuus ja tähtäimen pitäminen normaalia lyhyempänä on vaatinut organisaatiolta paljon, olemme onnistuneet tehtävässä hyvin.” (Terveystalo, 2021.)

Harkinnanvaraisia kulutushyödykkeitä myyvät yhtiöt raportoivat asiakkaiden kulutuskäyttäytymisen muuttuneen. Fyysiset asiakasvirrat vähenivät myymälöissä ja yksi yhtiöistä kertoi sulkeneensa myymälöitään pandemian vuoksi. Toisaalta ihmiset viettivät enemmän aikaa kotona, ja tämän vuoksi pandemia vaikutti positiivisesti tiettyjen tuoteryhmien kysyntään.

”...myymälöitä suljettiin ja asiakasvirta kutistui. Samanaikaisesti kysyntä kasvoi monissa tuotekategorioissa ihmisten viettäessä enemmän aikaa kotonaan.” (Fiskars, 2021.)

”Poikkeuksellinen toimintaympäristö leimasi koko vuotta, vaikka kesällä toimintaympäristö tilapäisesti osittain normalisoitui. Fyysiset asiakasvirrat kääntyivät laskuun maakohtaisten koronarajoitusten seurauksena. Kamuxin arvion mukaan vuonna 2020 yksityisautoilun tarve ennemmin kasvoi kuin pienentyi Kamuxin markkina-alueella koronapandemian seurauksena.” (Kamux, 2021.)

”Kauppaan ja kuluttajiin kohdistui paljon muutoksia koronavuonna 2020. Kulutuskäyttäytyminen muuttui, kun turvallisuustoimenpiteet lisääntyivät ja ihmiset viettivät entistä enemmän aikaa kotona sekä Suomessa matkustaen.... ..Vuoden 2020 aikana Tokmannin laajasta valikoimasta ostettiin erityisen hyvin piha- ja puutarhakalusteita, urheilu-, hyvinvointi- ja harrastustuotteita, kodin sisustustuotteita sekä pesu- ja puhdistusaineita.” (Tokmanni, 2021.)

5.2 Vaikutuksia liiketoimintaan

Pandemian tuomilla toimintaympäristön muutoksilla oli vaikutuksia yhtiöiden liiketoimintaan. Osalle yhtiöstä vaikutukset olivat merkittävämpiä kuin toisille. Eroavaisuuksia pandemian vaikutuksissa liiketoimintaan oli sekä yhtiö- että toimialakohtaisesti.

”COVID19 -pandemian vaikutus liitetoiminnalle ei yleisesti ottaen ole ollut kovin merkittävä. Vuonna 2020 COVID-19:sta johtuvat valtioiden rajoitustoimenpiteet aiheuttivat joitakin häiriöitä KONEen toimintaan erityisesti Kiinassa ja Intiassa.” (Kone, 2021.)

”Covid-19-pandemia vaikutti Valmetin toimintoihin vuoden 2020 aikana. Matkustusrajoitukset ja matalampi kapasiteetin käyttöaste graafisen paperin tuotannossa vaikuttivat negatiivisesti palveluiden saatuihin tilauksiin ja liikevaihtoon. Sellu ja energia- ja paperit-liiketoimintalinjat ovat hallinneet COVID-19:n aiheuttamia haasteita hyvin, eikä COVID-19:llä siksi ole ollut merkittäviä vaikutuksia projektiliiketoimintaan.” (Valmet, 2021a.)

”Covid-19-pandemia vaikutti merkittävästi yhtiön liiketoimintaan vuoden aikana. Pandemian alkuvaiheissa ryhdyttiin nopeasti ennakoiviin toimiin covid-19-pandemian negatiivisten vaikutusten lievittämiseksi liiketoimintoihin eri puolilla maailmaa. Vuoden mittaan yhtiö hallitsi kustannuksia ja investoi verkkokauppaan sekä tuotteiden saatavuuteen, erityisesti kysynnän kasvaessa joissakin kategorioissa, kuten puutarhatuotteissa, saksissa ja askartelutuotteissa.” (Fiskars, 2021.)

”Vuoden 2020 aikana Covid-19-pandemian vaikutukset näkyivät globaalissa liiketoiminnassa haasteina asiakastapaamisten järjestämisessä. Toisaalta kasvaneet hygieniavaatimukset heijastuivat poikkeuksellisen vahvana kysyntänä sekä iCare-silmänpaineenmittauslaitteille että niiden kertakäyttöisille antureille läpi vuoden... Covid-19-pandemiasta huolimatta Revenio on jatkanut keskeytyksettä tutkimus- ja kehityshankkeitaan.” (Revenio, 2021a.)

”Vuoden toisella neljänneksellä terveydenhuollon toimintaa rajoitettiin merkittävästi ja resursseja siirrettiin julkisessa terveydenhuollossa koronan hoitoon. Yksityisesti tuotetuissa terveydenhuoltopalveluissa palvelut painottuivat aikaisempaa voimakkaammin etävastaanottoimintaan, samalla kun koronatestaamisen kysyntä kasvoi voimakkaasti.” (Terveystalo, 2021.)

Yhtiöt hyödynsivät toimialasta riippumatta aiempaa enemmän digitaalisia kanavia liiketoiminnassaan, kun ihmisten liikkuminen oli rajoitetumpaa. Tavaroiden ja palveluiden digitaliseen saatavuuteen panostettiin ja näin pyrittiin turvaamaan liiketoiminnan jatkuvuutta mahdollisimman hyvin. Yksi yhtiöistä mainitsi lisääntyneen digitalisaation myötä myös tietoturvariskien kasvaneen.

”Vuonna 2020 koronapandemia rajoitti liikkumisemme vain välttämättömiin asiakaspalvelutilanteisiin. Pystyäksemme säilyttämään läheisen yhteistyön ja avoimen kommunikaation perinteet sidosryhmäsuhteissamme, lisäsimme viestintäämme, kehitimme etäyhteyksillä toteutettavia koulutus- ja tukipalveluita sekä tuotelanseerauksia ja tiivistimme yhteydenpitoa sidosryhmiimme. Toimintojen kasvava digitaalisuus on tuonut mukanaan voimistuvan tietoturvariskin, mikä on huomioitava liiketoiminta-, asiakas- ja henkilötietoja käsiteltäessä. Pyrimme hallitsemaan riskejä koulutusta ja toimintatapoja kehittämällä sekä erilaisilla teknisillä ratkaisuilla.” (Ponsse, 2021.)

”COVID-19-pandemian aikana matkustaminen asiakkaiden toimipaikoille on ollut haastavaa. Valmetin etäkenttäpalvelujen ansiosta teknologian ja prosessien asiantuntijoita on ollut saatavilla asiakkaille eri puolilla maailmaa paikasta ja aikavyöhykkeestä riippumatta... Kesällä 2020 Valmetin kenttäpalvelujen ammattilaiset alkoivat käyttää uutta digitaalista @Field-sovellusta, joka yhdenmukaistaa ja yksinkertaistaa kenttäpalvelutoimintojen maailmanlaajuisia suunnittelua, jalkautusta ja toteutusta. Sovellus lanseerattiin keskellä COVID-19-pandemiaa, ja sen avulla voitiin välittömästi auttaa asiakkaita globaalisti etätuen kautta kenttäpalvelun tarpeissa.” (Valmet, 2021b.)

”Asiakaspalvelu digitaalisissa kanavissa korostui vuonna 2020, kun koronapandemia rajoitti mahdollisuuksia vierailla myymälöissä entiseen tapaan. Kamux siirtyi Saksassa koronapandemian myötä verkko- ja etämyyntiin.” (Kamux, 2021.)

”Tokmanni pystyi vastaamaan ketterästi koronaviruksen aiheuttamiin muutoksiin panostamalla erityisesti asiakkaiden ja henkilöstön turvallisuuteen, asiakaspalvelun parantamiseen, digikanavien kehittämiseen sekä tuotevalikoimansa ja hintojensa tarkentamiseen” (Tokmanni, 2021).

”Myynti- ja markkinointiorganisaatio on siirtänyt asiakkaille ja jälleenmyyjille tarkoitettuja tilaisuuksia verkkoon” (Revenio, 2021a).

”Palvelutuotannon painopistettä on siirretty erityisesti koronatestaamiseen sekä digitaalisiin palveluihin, joiden kysyntä moninkertaistui vuoden alusta” (Terveystalo, 2021).

Yhtiöt sopeuttivat liiketoimintojaan pandemian keskellä myös muilla tavoin kuin lisäämällä digitaalisuutta. Keinoja sopeutua vallitsevaan tilanteeseen olivat muun muassa: joustava organisaatio, investointien lykkääminen, tuotannon optimointi, henkilöstön vähentäminen ja toimitusketjujen toimivuuden varmistaminen.

”Valmetilla on tällä hetkellä vahva tilauskanta, tase ja maksukyky, joustava organisaatio sekä jäsentynyt tapa toimia muuttuvissa olosuhteissa. Tämä auttaa Valmetia lievittämään COVID-19:stä aiheutuvia globaaleja haasteita.” (Valmet, 2021a.)

”Koronaepidemiolla oli hieman strategian toteuttamista hidastavia vaikutuksia. Keväällä uusien myymälöiden avaamiseen tähtäviä toimenpiteitä jäädytettiin joksikin aikaa, mutta jatkettiin kun tilanne liiketoiminnallisesti taas yhtiölle selkeni. Osa vuodelle 2020 suunnitelluista investoinnista siirtyi vuodelle 2021 koronapandemian takia.” (Tokmanni, 2021.)

”Vuonna 2020 Orion priorisoi tuotantoa COVID-19-pandemian aikana potilaiden hoidon kannalta kriittisten tuotteiden valmistukseen, erityisesti niiden tuotteiden osalta, joita käytetään COVID-19-potilaiden tai riskiryhmiin kuuluvien hoidon tukena. Orionin tuotteiden toimitusvarmuus säilyi hyvällä tasolla läpi vuoden COVID-19-pandemiasta huolimatta. Näkymäarvio olettaa, että Orionin oma tuotanto pystyy COVID-19-pandemiasta huolimatta toimimaan normaalisti.” (Orion, 2021.)

”Vuonna 2020 COVID-19-pandemia vaati meiltä erityistä panostusta toimitusketjumme toimivuuden varmistamiseen. Onnistuimme hallitsemaan toimitusketjuamme haastavissa olosuhteissa niin, että asiakkaillemme tai asiakasprojekteillemme ei koitunut haittaa... Siirsimme hankintoja joustavasti maantieteelliseltä alueelta toiselle pandemiatilanteen mukaan. Kansainväliseen logistiikkaan liittyvät merkittävät ongelmat edellyttivät erittäin huolellista suunnittelua, jotta pysyimme sovituissa aikatauluissa ja pystyimme pitämään kustannukset hyväksyttävällä tasolla.” (Valmet, 2021b.)

”Pandemian vaikutusten minimoimiseksi Terveystalo sopeutti operatiivista toimintansa poikkeusolosuhteisiin varmistaa liiketoiminnan rahavirran ja kannattavuuden muun muassa jäädyttämällä palveluostoja, uudelleen arvioimalla investointitarpeita, jäädyttämällä korvausrekrytointeja ja lomauttamalla henkilöstöä. Sopeutustarve ja toimenpiteet vähenivät selvästi vuoden toisella puoliskolla kysynnän palauttua lähemmäs normaalitasoa. (Terveystalo, 2021.)

Myös hyvällä viestinnällä ja ohjeistamisella pandemian aikana oli positiivisia vaikutuksia yhtiöille. Se auttoi turvaamaan liiketoiminnan jatkuvuutta, suoriutumista ja turvallisuutta.

”Selkeä ja oikea-aikainen sisäinen viestintä on ollut yksi menestystekijöistä. Hyvistä ohjeista on apua, mutta COVID-19-vuoden onnistunut hallinta liittyi hyvin vahvasti eri rooleissa toimiviin ihmisiin aina projektipäälliköistä tehdastyöntekijöihin ja heidän sitoutumiseensa turvallisuustoimien noudattamiseen ja toisista huolehtimiseen.” (Valmet, 2021b.)

”Varauduimme hyvissä ajoin Covid-19-pandemian vaikutuksiin ohjeistamalla ja päivittämällä toimintatapojamme. Ajantasainen ohjeistus ja esimerkiksi hoidettu varautuminen sekä ohjeistuksen noudattaminen ovat varmistaneet liiketoimintamme jatkuvuuden sekä työturvallisuuden.” (Revenio, 2021b.)

Yhtiöt kertoivat pandemian tuoneen uusia innovaatioita ja mahdollisuuksia liiketoiminnalle, kun toimintaympäristö oli poikkeuksellinen ja siihen tuli sopeutua.

”Tuetaan liiketoimintaa hyödyntämään COVID-19:n tuomat mahdollisuudet liiketoimintamallin muutokselle ja varmistetaan muutokseen tarvittavat resurssit ja osaaminen” (Valmet, 2021b).

”Vuosi 2020 jää historiankirjoihin poikkeuksellisenä, Covid-19-pandemian sävyttämänä vuotena. Ylsimme poikkeusoloissa jälleen erinomaiseen suoritukseen ja uusien sekä innovatiivisten työtapojen nopea käyttöönotto ja proaktiivinen toiminta tuottivat tulosta. Joulukuussa antamamme positiivinen tulosvaroitus heinä-joulukuun 2020 liikevaihdon kasvun osalta oli osoitus koko organisaatiomme erinomaisesta kyvystä sopeutua nopeasti muuttuneeseen tilanteeseen.” (Revenio, 2021b.)

5.3 Vaikutuksia talouteen

Covid-19-pandemialla oli vaikutuksia yhtiöiden liikevaihtoon. Monet eri toimialojen yhtiöistä raportoivat pandemialla olleen negatiivisia vaikutuksia liikevaihdon kasvuun. Yksikään yhtiöistä ei kuitenkaan raportoinut liikevaihtonsa tippuneen erityisen paljon pandemian vuoksi. Pandemia vaikutti myös erilailla eri liiketoimintalinjoihin saman yhtiön sisällä.

”KONEen liikevaihto laski 0,4 % tammi-joulukuuhun 2019 verrattuna... ..COVID-19 liittyvät rajoitukset vaikuttivat liikevaihtoon monilla markkinoilla... ..Kiinan liikevaihdon kasvu kompensoi aktiviteetin laskua muualla maailmassa. Palveluiden (huolto ja modernisointi) liikevaihto laski 1,4 %... ..Huollossa sopimuksiin liittyvä liikevaihto oli vakaata, mutta harkinnanvaraiset korjaukset vähenivät. Modernisoinnin liikevaihtoon COVID-19 liittyvät rajoitukset vaikuttivat enemmän ja modernisoinnin liikevaihto laski 6,0 %...” (Kone, 2021.)

”...haastavasta tilanteesta huolimatta liikevaihtomme pysyi hyvällä tasolla ja pysyimme jatkamaan tuotantoamme keskeytyksittä” (Ponsse, 2021).

”COVID-19:n aiheuttamat matkustusrajoitukset ja matalampi kapasiteetin käyttöaste graafisen paperin tuotannossa vaikuttivat negatiivisesti Palveluiden saatuihin tilauksiin ja liikevaihtoon... ..automaatiopalveluiden saadut tilaukset pysyivät edellisvuoden tasolla, kun taas automaatioprojektitilaukset laskivat... ..Paperit-

liiketoimintalinja on hallinnut COVID-19:n aiheuttamia haasteita hyvin, eikä pandemiassa siksi ollut merkittäviä vaikutuksia sen toimintoihin vuonna 2020.” (Valmet, 2021a.)

”Fiskars Groupin liikevaihto kasvoi 2,4 %. Kasvua vaimensivat Vita-segmentin haasteet, sillä covid-19-pandemia vaikutti liiketoimintaan.” (Fiskars, 2021.)

”Liikevaihto laski 4,3 prosenttia alkuvuoden koronasta aiheutuneen liiketoiminnan supistumisen myötä... ..Vahva koronaliitännäisten palveluiden kysyntä kompensoi osaltaan alla olevan kysynnän laskua toisella vuosipuoliskolla.” (Terveystalo, 2021.)

Vain yksi tutkituista yhtiöistä, joka oli terveydenhoidon toimialalta, raportoi pandemian vaikuttaneen liikevaihtoon positiivisesti lääkkeiden kysynnän kasvussa.

”Vuoden 2020 ensimmäisellä puoliskolla liikevaihto kasvoi selvästi vuoteen 2019 verrattuna johtuen muun muassa COVID-19- pandemian aiheuttamasta kysyntäpiikistä maaliskuusta huhtikuussa sekä etappimaksujen ajoituksesta” (Orion, 2021).

Vaikka pandemia rajoitti monen yhtiön liikevaihdon kasvua, yhtiöiden kannattavuus on pysynyt hyvänä jokaisella toimialalla. Moni yhtiö raportoi vähentäneensä kuluja väliaikaisin säästötoimin pandemian vuoksi. Tämä on tukenut yhtiöiden kannattavuutta vuoden 2020 tilikaudella.

”Yhtiön johto on pyrkinyt aktiivisesti seuraamaan ja ennakoimaan pandemian kehittymistä sekä ryhtynyt pandemian vaikutusten ennaltaehkäiseviin ja korjaaviin toimenpiteisiin... ..Lisäksi yhtiön tytäryhtiöissä sopeutettiin toimintoja. Kulujen tarkka kontrollointi tulee yhtiössä jatkumaan ja investointeja toteutetaan tarkkaa harkintaa käyttäen myös jatkossa.” (Ponsse, 2021.)

”16.12.2020 julkaistulla pörssitiedotteella Kamux täsmensi näkymiään vuodelle 2020: sen hetkisen parhaan arvion mukaan yhtiö arvioi pääsevänsä vuonna 2020 keskipitkän aikavälin tavoitteisiinsa liikevoittomarginaalin osalta ja liikevaihdon kasvun osalta lähelle tavoitetta tai tavoitteeseen.” (Kamux, 2021.)

”Koronapandemian seurauksena myyntikatemarginaali vaihteli edellisvuotta voimakkaammin päätyen kuitenkin edellisvuoden tasolle. Koronapandemiaan liittyvät turvallisuustoimenpiteet aiheuttivat lisäkustannuksia. Liiketoiminnan kuluissa suurin erä oli henkilöstökulut, joita korkeamman myyntivolyymin lisäksi euromääräisesti nosti koronapandemian leviämisen estämiseksi tehdyt työvuorojärjestelyt sekä toimituskyvyn parantamiseksi varastoon palkattu lisähenkilöstö.” (Tokmanni, 2021.)

”Kiinteät kulut olivat koko vuoden 2020 ajan poikkeuksellisen alhaisella tasolla Covid-19-pandemian aiheuttamien matkustusrajoitusten vuoksi. Mahdollisuudet fyysisiin asiakastapaamisiin ovat olleet hyvin rajallisia ja alan tärkeitä kongresseja on siirretty verkkoon tai peruttu kokonaan.” (Revenio, 2021a.)

”Oikaistulla EBITA:lla mitattu kannattavuus oli kuitenkin vahva, 10,3 prosenttia liikevaihdosta” (Terveystalo, 2021).

Pandemiatilanne ja yhtiöiden tekemät säästötoimenpiteet ovat jopa parantaneet muutaman yhtiön kannattavuutta edelliseen tilikauteen verrattuna. Kannattavuuden näkökulmasta tuloksissa ei näkynyt juuri toimialakohtaisia eroja.

”Epävarmasta toimintaympäristöstä huolimatta kannattavuus parani. Tämä oli seurausta aiemmin parantuneesta tilausten marginaalista sekä alhaisemmista harkinnanvaraisista kustannuksista, jotka kompensoivat COVID-19 liittyviä negatiivisia vaikutuksia.” (Kone, 2021.)

”Fiskars Groupin vertailukelpoinen EBITA kasvoi 51 %. Kasvua tukivat toisesta vuosineljänneksestä lähtien toteutetut merkittävät väliaikaiset kustannussäästötoimet.” (Fiskars, 2021.)

”COVID-19-pandemian vuoksi etenkin matkustuskulut pienenivät selvästi. . . . Orion arvioi, että COVID-19-pandemian vaikutusten vuoksi vuoden 2020 liikevoitto oli noin 40 miljoonaa euroa korkeampi kuin mitä yhtiö arvioi vuoden 2020 alussa.” (Orion, 2021.)

Yhtiöt kertoivat kiinnittäneensä huomiota riittävään kassa- ja rahoitustilanteeseen pandemian keskellä. Osa yhtiöistä nosti lisää velkaa, eivätkä yhtiöt raportoineet liiketoiminnan jatkuvuutta haittaavista rahoitusongelmista.

”Rahoituksen osalta yhtiö on tehnyt kaikki tarvittavat toimenpiteet yhtiön jatkuvuuden varmistamiseksi” (Ponsse, 2021).

”Maksuvalmiuden turvaamiseksi kassavaroja kasvatettiin ottamalla lyhytaikaista velkaa” (Fiskars, 2021).

”Orion nosti vuoden aikana 100 miljoonan euron pitkäaikaisen lainan Euroopan investointipankista. Lainalla varmistetaan yhtiön hyvä likviditeetti koronaviruspandemian aiheuttamista mahdollisista vaikutuksista huolimatta.” (Orion, 2021.)

”Revenion tase ja rahavirta ovat säilyneet vahvoina koko tilikauden ajan. Covid-19-pandemialla ei ole ollut merkittävää vaikutusta Revenion rahoitusasemaan. Asiakkaiden maksuvalmiuksissa ei ole havaittu olennaisia muutoksia.” (Revenio, 2021a.)

5.4 Vaikutuksia taloudelliseen raportointiin

Useat yhtiöt eri toimialoilta ovat raportoineet tarkastelleensa myyntisaamistensa luottoriskejä sekä luottotappioita ja niihin liittyviä varauksia. Yksi teollisuusyhtiöistä kirjasi lisää luottotappiovarauksia covid-19-pandemian vuoksi. Yhtiöt kuitenkin mainitsivat, että varauksia on tehty kirjanpitoon riittävästi eivätkä koe, että näihin liittyvät riskit olisivat kasvaneet merkittävästi.

”Tilikauden kuluessa, KONE on muuttanut myyntisaamisten ikäjakauman perusteella laskettavan luottotappiovarauksen laskentaparametreja sekä kirjannut joitakin yksittäisiä luottotappiovarauksia huomioidakseen COVID19 -pandemian myötä lisääntyneen luottoriskin” (Kone, 2021).

”Yhtiö on analysoinut myyntisaamisten luottoriskejä sekä luottotappiovarauksia ja todennut, että varauksia on tehty riittävästi tilikauden päättyessä” (Ponsse, 2021).

”Myyntisaamisten luottoriskejä ja luottotappiovarauksia on analysoitu raportointikauden lopussa, ja johtopäätöksenä todettiin, että varauksia on tehty riittävästi” (Fiskars, 2021).

”Konserni on arvioinut Covid-19-pandemian potentiaalisia vaikutuksia myyntisäämisten luottoriskihin. Arvioinnin yhteydessä luottotappioriskin ei todettu merkittävästi kasvaneen pandemian johdosta” (Terveystalo, 2021).

Yhtiöt myös raportoivat, ettei niillä ollut tarvetta kirjata merkittäviä arvonalentumisia pandemian vuoksi, vaikka toimintaympäristössä on ollut epävarmuuksia. Vain yksi harkinnanvaraisten kestokulutushyödykkeiden yhtiöistä mainitsi kirjanneensa miljoonan euron arvonalentumisen yhdelle tavaramerkeistään covid-19-pandemian vaikutusten vuoksi.

”Yhtiön tekemien arvonalentumislaskelmien perusteella minkään rahavirtaa tuottavan yksikön liikearvon alentamiselle ei ole ollut tarvetta tilikauden päättyessä” (Ponsse, 2021).

”Toisella vuosineljänneksellä tehtyjen arvonalentumislaskelmien perusteella minkään rahavirtaa tuottavan yksikön (CGU) liikearvon arvonalentamiselle ei ole ollut tarvetta 30.6.2020 päättyneellä kaudella. Tavaramerkkien arvonalentumistestin perusteella Gingher-tavaramerkin arvoa on alennettu 1,0 milj. eurolla 30.6.2020 päättyneeltä kaudelta.” (Fiskars, 2021.)

”Johdon arvion mukaan koronapandemian aiheuttama markkinatilanne ei aiheuttanut tarvetta kirjata olennaisia poikkeuksellisen suuria varaston arvonalentumisia taaseeseen 31.12.2020. Johdon arvion mukaan koronapandemia ei aiheuttanut viitteitä liikearvon arvonalentumisesta.” (Kamux, 2021.)

”Covid-19-pandemiaan liittyvä tulevia kassavirtoja koskeva epävarmuus on huomioitu vuoden 2020 testauksessa käytetyssä diskonttorokossa. Laadittujen testauslaskelmien perusteella liikearvoon ei kohdistu alaskirjaustarvetta... ..Taloudellisen toimintaympäristön epävarmuudesta johtuen neljännen vuosineljänneksen raportoinnin yhteydessä tarkasteltiin... ..sekä omaisuuserien arvonalentumisriskiä muuttuneiden markkinanäkymien ja viimeisimpien ennusteiden valossa... ..Omaisuuserien arvonalentumisriskin ei havaittu kohonneen, ja liikearvon arvonalentumistestaus suoritettiin normaaliprosessin mukaisesti viimeisellä vuosineljänneksellä.” (Terveystalo, 2021.)

Covid-19-pandemian vuoksi IFRS 16 -standardiin tehtiin muutoksia liittyen vuokrahelpotusten kirjaamiseen. Vaikka osa yhtiöstä mainitsi soveltaneensa uutta kirjaustapaa, eivät yhtiöt koe tällä olevan erityisen oleellista vaikutusta tilinpäätökseen.

”IFRS 16 standardimuutos vapauttaa vuokralleottajat soveltamasta vuokrasopimusten muutoslaskentaa koskevaa IFRS 16 -ohjeistusta, kun vuokrasopimuksen muutos johtuu välittömästi covid-19-pandemiasta. Konserni on kirjannut tuloslaskelmaan -1,0 miljoonaa euroa kuluja, joka syntyy covid-19:een liittyvistä vuokramaksujen helpotuksista.” (Fiskars, 2021.)

”Konsernitilinpäätös on laadittu noudattaen samoja laadintaperiaatteita kuin vuonna 2019, lukuun ottamatta seuraavia uusia standardeja... .. IFRS 16; COVID-19 liittyviä vuokrahelpotuksia koskeva muutos... .. listattujen standardien muutoksilla ei ole ollut olennaista vaikutusta tässä esitettävään tilinpäätökseen.” (Revenio, 2021a.)

”MUUTOKSET IFRS 16:EEN – COVID-19:ÄÄN LIITTYVÄT VUOKRAHELPOUKSET (sovellettava 1.6.2020 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla) Muutos sallii vuokralleottajien jättää kirjaamatta vuokrahelpotukset vuokrasopimusten muutoksina, mikäli helpotukset ovat Covid-19 -pandemian suora seuraus ja ne täyttävät tietyt ehdot. Standardimuutoksella ei oleteta olevan merkittävää vaikutusta Terveystalon konsernitilin päätökseen.” (Terveystalo, 2021.)

Covid-19-tukia raportoiti saaneensa yksi yhtiöistä ja kirjanneensa ne liiketoiminnan muihin tuottoihin.

”Liiketoiminnan muissa tuotoissa esitetyt julkiset avustukset sisältävät eri valtioiden säättämiä määräaikaista COVID-19 tukia 1,4 miljoonaa euroa” (Ponsse, 2021).

Covid-19-pandemian vuoksi myös TyEL-maksuja alennettiin vuonna 2020 ja yksi yhtiöistä raportoiti alennuksen vähentäneen 2,2 miljoonaa euroa heidän tilikautensa henkilöstökuluja.

”Koronapandemian takia TyEL-maksuihin päätettiin tehdä lakisäätöinen ja väliaikainen alennus ajalle 1.5.- 31.12.2020. TyEL-maksun alennuksen vaikutus Tokmannin koko vuoden 2020 henkilöstökuluihin 2,2 milj. euroa.” (Tokmanni, 2021.)

Pandemia vaikutti myös sijoittajatapahtumien järjestämiseen. Osassa tilaisuuksia oli erikoisjärjestelyjä ja niitä pidettiin myös etänä.

”COVID-19-pandemian alettua sijoittajatapaamiset ja -tilaisuudet järjestettiin virtuaalisesti” (Valmet, 2021a).

”Orionin varsinainen yhtiökokous pidettiin erityisjärjestelyin COVID-19-pandemian vuoksi” (Orion, 2021).

Sijoittajaviestintään liittyen yksi teollisuusyhtiöstä mainitsi peruneensa tulosohjeistuksensa kokonaan epävarman toimintaympäristön keskellä.

”16.4. Valmet peruui tulosohjeistuksensa vuodelle 2020 COVID-19-pandemian johdosta” (Valmet, 2021a).

5.5 Vaikutuksia henkilöstöön

Pandemian aikana kaikilla yhtiöillä ei ollut tarjota työtä yhtä paljon kuin aiemmin ja monet yhtiöistä vähensivät henkilöstönsä työtunteja. Erityisesti teollisuusyritykset raportoivat työntekijöidensä lomautuksista ja myös irtisanomisia toteutettiin. Myös harkinnanvaraisten kulutushyödykeyhtiöiden osalta nähtiin lomautuksia. Vain yksi terveydenhoitoyhtiöstä mainitsi pandemian johtaneen henkilöstön lomautuksiin.

”KONE pyrki ensisijaisesti sopimaan joustavista työjärjestelyistä ja kertyneiden lomien ja työaikapankkien käytöstä varmistukseksi, että työntekijöiden taloudellinen turva säilyy. Vain harvoissa tapauksissa, joissa näitä toimenpiteitä ei ole ollut mahdollista käyttää ja työntekijöille oli tarjolla paikallisia tukimekanismeja, käytettiin lomautuksia.” (Kone, 2021.)

”Yhteistoimintaneuvotteluissa sovittiin enintään 90 päivän koko henkilöstöä koskevista lomautuksista” (Ponsse, 2021).

”Pandemia vähensi työmäärää kaikkialla maailmassa, etenkin lähellä asiakkaita tehtävissä palveluissa... ..Vuoden aikana toteutettuja toimenpiteitä olivat esimerkiksi

lomautukset ja irtisanomiset sekä valittujen toimintojen uudelleenjärjestelyt” (Valmet, 2021b).

”Moni työskenteli vaikeissa oloissa pandemian jatkuessa ja osa joutui lomautetuksi ja kokemaan muita säästötoimia.” (Fiskars, 2021).

”Koronapandemian seurauksena emme lomauttaneet tai irtisanoneet yhtään työntekijää toimintamaissamme poikkeuksena Saksan lock downin aikaiset valtion määräämät järjestelyt” (Kamux, 2021).

”Terveystalo sopeutti operatiivista toimintansa poikkeusolosuhteisiin varmistaakseen liiketoiminnan rahavirran ja kannattavuuden muun muassa... ..lomauttamalla henkilöstöä” (Terveystalo, 2021).

Useat yhtiöistä raportoivat siirtäneensä henkilöstöään työskentelemään etänä mahdollisuuksien mukaan. Tämä on auttanut turvaamaan työntekijöiden terveyttä sekä yhtiöiden toimintojen jatkuvuutta. Erityisesti toimistotyötä tekeviä työntekijöitä siirtyi etätöihin toimialasta riippumatta.

”Yhtiön toimihenkilöt siirtyivät keväällä etätöihin onnistuneesti ja yhtiö pystyi varmistamaan ihmisten turvallisuuden jatkaen samalla kehitystyötä normaalisti” (Ponsse, 2021).

”Toimistotyöntekijöiden turvallisuudesta huolehdittiin siirtämällä etätöihin kaikki, joille se oli mahdollista” (Fiskars, 2021).

”Maaliskuussa 2020 Tokmannin pääkonttorin henkilöstö siirtyi tekemään pääasiassa etätöitä koronapandemian johdosta. Etätöiden lisääntyminen oli muun muassa tukenut asiantuntijoiden työtehoa ja jaksamista.” (Tokmanni, 2021.)

”Yhtiö pyrki minimoimaan kontaktit, jotka eivät liiketoiminnan jatkuvuuden kannalta olleet välttämättömiä mm. siirtymällä laajasti etätöihin ja minimoimalla ulkopuolisten vierailut tuotannossa” (Orion, 2021).

Etätöihin siirtyminen ei ollut ainoa keino, jolla yhtiöt pyrkivät pitämään huolta työntekijöidensä terveydestä ja hyvinvoinnista. Yhtiöt toteuttivat toimenpiteitä, joilla tartunnoilta pyrittiin suojautumaan sekä pienentämään niiden määrää. Myös työntekijöiden henkiseen jaksamiseen ja tiedonsaantiin kiinnitettiin huomiota. Työympäristössä erityisesti hygienia huomioitiin enenevässä määrin.

”KONE tarjosi erilaisia resursseja sekä globaalilla että paikallisella tasolla auttamaan työntekijöitä etätöissä, ahdistuneisuudessa ja stressissä. Vuoden aikana KONE otti käyttöön uusia turvallisuustoimenpiteitä toimistotiloissa, jotta voitiin varmistaa turvallinen paluu työpaikalle.” (Kone, 2021.)

”Maan sisäiset ja maidenväliset liikematkat pantiin jäihin liikkumista rajoittavana turvatoimena. Suojatoimia toteutettiin myös myymälöissä työntekijöiden ja asiakkaiden suojaamiseksi.” (Fiskars, 2021.)

”Koronapandemian myötä kiinnitimme erityistä huomiota myymälöiden hygieniaan” (Kamux, 2021).

”Poikkeuksellisen koronavuoden aikana henkilöstön työturvallisuudesta ja jaksamisesta huolehtiminen oli toiminnan keskiössä. Henkilökunnan kysymyksiä varten

perustettiin myös sähköpostiosoite, jonka kautta saa pikaisesti apua koronaan liittyvissä kysymyksissä.” (Tokmanni, 2021.)

”COVID-19-pandemian aikana henkilöstön työterveyteen ja -hyvinvointiin kohdistui uudenlaisia riskejä. Orion mukautti toimintaohjeistuksiaan varmistaakseen henkilöstön turvallisen työympäristön pandemian aikaisissa poikkeusoloissa.” (Orion, 2021.)

”Vuonna 2020 Terveystalo investoi merkittävästi henkilöstön työkyvyn ylläpitoon ja sairaushoitoon poikkeusoloissa... ..Korona-ohjeita päivitettiin eri rooleissa toimiville terveystalolaisille aktiivisesti, ja 98 prosenttia henkilöstöstä kertoi perehtyneensä ohjeistuksiin työssään. Aktiivinen sisäinen viestintä oli myös merkittävässä roolissa. Muun muassa Korona ajankohtaista -infoja järjestettiin webinaarina koko henkilöstölle jopa viikoittain.” (Terveystalo, 2021.)

Yhtiöt eivät raportoineet merkittävää kasvua henkilöstön sairastumisissa minäkään toimialan osalta, vaikkakin yksi yhtiöstä mainitsi työntekijöidensä terveysprosentin laskeneen covid-19-pandemian vuoksi.

”Haasteellisesta COVID-19-tilanteesta huolimatta Valmetissa oli suhteellisen vähän vahvistettuja COVID-19-tartuntoja vuoden aikana etenkin yhtiön omissa toimipaikoissa.” (Valmet, 2021b.)

”Henkilöstömme terveysprosentti laski koronapandemian seurauksena edellisvuodesta.” (Kamux, 2021.)

”Vaikka Terveystalo toimi koronapandemian ytimessä, ammattilaiset pysyivät terveisinä. Vuonna 2020 sairauspoissaoloprosentti oli vertailukauden tasolla 3,6 prosentissa tehdyistä työtunneista (2019: 3,65 prosenttia).” (Terveystalo, 2021.)

Yksi tutkituista yhtiöistä raportoi näkevänsä henkilöstönsä työskentelytavan muutoksen pysyvänä ja aikoo hyödyntää lisääntyntä digitalisaatiota jatkossakin.

”Työelämän ja toimintatapojen muutos on Ponsella pysyvää. Pandemian jälkeen yhtiö pitää kiinni hyväksi koetuista digitaalisista toimintatavoista ja käyttää niitä sekä sisäisessä että ulkoisessa viestinnässään ja yhteydenpidossaan aiempaa enemmän.” (Ponsse, 2021.)

5.6 Vaikutuksia sisäiseen tarkastukseen

Covid-19-pandemia vaikutti useiden yhtiöiden sisäisen tarkastuksen suorittamiseen. Pandemian vuoksi asetetut liikkumisrajoitukset hankaloittivat erityisesti fyysisiä tarkastuskäyntejä toimipaikoille. Osa yhtiöistä reagoi tähän sopeuttamalla tarkastustoimiensa ajankohtaa sekä suorittamalla niitä etänä.

”Vuonna 2020 Valmet teki yhdessä ulkopuolisen sertifioitun auditoinnin kanssa 34 toimittajien vastuullisuusauditointia kahdeksassa maassa. COVID-19-pandemian vuoksi emme saavuttaneet 40 auditoinnin vuositavoitettamme. Edistymme kuitenkin merkittävästi niillä maantieteellisillä alueilla, joilla rajoitukset sallivat auditoinnin paikan päällä.” (Valmet, 2021b.)

”Covid-19-pandemia rajoitti matkustelua ja vastuullisuusauditointien toteutusta” (Fiskars, 2021).

”Koronapandemian rajoitukset vaikeuttivat tarkastustoimia etenkin ulkomailla” (Kamux, 2021).

”Koronapandemian vuoksi Tokmannin omat tehdastarkastukset tehtiin pääosin toisen vuosipuoliskon aikana ja niitä oli yhteensä 60 kappaletta” (Tokmanni, 2021).

”COVID-19-pandemiasta johtuvien rajoitusten vuoksi suurin osa vuonna 2020 tehdyistä tarkastuksista toimittajillemme ja kumppaneillemme suoritettiin etätarkastuksina. Samoin Orioniin kohdistuneita tarkastuksia suoritettiin etätarkastuksina.” (Orion, 2021.)

Pandemia ei kuitenkaan vaikuttanut yhtäläisesti kaikkien yhtiöiden mahdollisuuksiin suorittaa tarkistuksia. Yksi yhtiöistä raportoi, ettei pandemialla ollut merkittäviä vaikutuksia sisäiseen tarkastukseen.

”Ponssella kehitetään toimintatapoja ja tuotantoprosesseja sekä sisäisillä että ulkoisilla auditoinneilla. Yhtiön auditointijärjestelmä on ollut keskeinen työkalu kehityksen edistämiseksi vuoden 2020 aikana. COVID-19 ei ole vaikuttanut merkittävässä määrin auditointijärjestelmän toimintaan.” (Ponsse, 2021.)

5.7 Vaikutuksia ympäristö- ja yritysvastuuseen

Osa yhtiöstä raportoi energiankulutuksensa vähentyneet tuotannon supistamisen seurauksena. Myös liikematkustamisen aiheuttamat päästöt vähenivät verrattuna aiempaan tilikauteen.

”Koko konsernin energiankulutus putosi 14,1 prosenttia. Pudotus johtuu pääsääntöisesti koronapandemian aiheuttamasta etätyön määrän kasvusta ja edellisvuotta hieman alhaisemmista valmistusmääristä.” (Ponsse, 2021.)

”Liikematkojen aiheuttamat päästöt vähenivät merkittävästi COVID-19-matkustusrajoitusten vuoksi” (Valmet, 2021b).

”Energiankäytön lasku toteutui energiansäästötoimenpiteillä sekä covid-19-pandemian vuoksi tehtyjen tuotannon supistusten seurauksena. Liikematkailun päästöt laskivat 85 %.” (Fiskars, 2021.)

Toisaalta yksi terveydenhoitoyhtiöistä raportoi, että heidän energiankulutuksensa ei laskenut suunnitellusti, sillä suunniteltua investointia siirrettiin toteutettavaksi myöhemmin pandemian takia.

”Ohjelman välitavoite vuodelle 2020 oli 4 % säästö vuoden 2016 energiankulutuksesta. Orion ei aivan saavuttanut tätä tavoitetta, sillä COVID-19-pandemiasta johtuen yhden energiatehokkuushankkeen toteutus siirrettiin vuodelle 2021” (Orion, 2021.)

Pandemian vuoksi terveydenhoidossa käytettiin myös paljon aiempaa enemmän suojavarusteita. Yksi terveydenhoitoyhtiöistä raportoi sekajättemääränsä kasvaneen pandemialta suojautumiseen tarvittavien suojavarusteiden vuoksi.

”Poikkeuksellinen vuosi haastoi toiminnasta syntyvän jätteen vähentämistavoitteen, sillä koronatestaukseen ja henkilöstön ja asiakkaiden suojaamiseen tarvittavien suojausvarusteiden käyttö kasvoi vuoden aikana yli kymmenkertaiseksi. Toimipisteissämme käytettiin kirurgisia suu-nenäsuojaimia tai kasvosuojia jopa 300 000 kappaletta viikossa. Vaarallisen jätteen kierrätysasteen paranemisen ja muovien kierrätyksen ansiosta sekajätteen määrä kasvoi kuitenkin vain 18 prosenttia 59 tonniin (50) huolimatta suojainten käytön määrän moninkertaistumisesta.” (Terveystalo, 2021.)

Yhtiöt kertoivat jatkaneensa vastuullisuustyötään myös pandemian aikana. Pandemia ei tuonut merkittäviä muutoksia tähän työhön, vaikka osa yhtiöistä raportoi pienistä haasteista.

”Vuonna 2020 keskityimme edelleen ihmisoikeuksiin toimitusketjussa kehittämällä toimittajien ihmisoikeuksien noudattamiseen liittyvän arvioinnin. Vaikka COVID-19 viivästytti tämän työn alkamista, Suomessa toteutettiin valitun toimittajan tiloissa tapahtunut pilottiarviointi.” (Kone, 2021.)

”Vuoden aikana Valmet jatkoi Sustainability360°-ohjelmansa järjestelmällistä toteutusta. COVID-19-pandemia vaikutti kykyymme tehdä suunniteltu määrä toimittajien auditointeja, mutta muuten ohjelma eteni suunnitellusti.” (Valmet, 2021b.)

”Tokmannin yhteiskuntavastuukumppanuus Suomen Punaisen Ristin (SPR) kanssa jatkui. Sen tavoitteena on vaikuttaa valtakunnallisesti yksinäisyyden ja syrjäytymisen vastaiseen työhön SPR:n ystävöimintää tukemalla. Vuosittaista tukea korotettiin koronan vuoksi.” (Tokmanni, 2021.)

”Koronakriisistä huolimatta Terveystalo edisti yritys vastuutyötä monella osa-alueella vuonna 2020” (Terveystalo, 2021.)

5.8 Tulosten yhteenveto

Tutkimuksen tuloksissa korostuivat yhtiöiden raportoimat epävarmuudet ja keinot reagoida näihin. Yhtiöiden toimintaympäristö muuttui nopeasti epävarmemmaksi sekä vaikeasti ennustettavaksi, ja liiketoimintaan kohdistuvat riskit lisääntyivät. Tällä oli negatiivisia vaikutuksia yhtiöiden liikevaihtoon etenkin teollisuuden ja kestokulutushyödykkeiden toimialoilla. Terveydenhoidon toimialalla vaikutukset liikevaihtoon olivat vähemmän negatiivisia ja yhdellä yhtiöistä liikevaihto ja tulos jopa kasvoivat pandemian vuoksi.

Yhtiöt sopeuttivat liiketoimintojaan markkinatilanteeseen ja tekivät säästötoimenpiteitä. Teollisuudessa optimoitiin toimintojen käyttöasteita, kestokulutushyödykeyhtiöt siirsivät myyntiään kivijalkakaupasta verkkoon ja terveydenhoitoyhtiöt mukauttivat toimintaansa vastatakseen pandemian lisäämään kysyntään. Taloudellisesti yhtiöt onnistuivat pitämään toimintansa hyvin kannattavana väliaikaisten säästötoimenpiteiden ansiosta. Säästöjä syntyi erityisesti matkustuskuluista, henkilöstökuluista sekä harkinnanvaraisista kuluista.

Digitaalisuuden lisääminen oli merkittävä keino, jolla pandemian vaikutuksia onnistuttiin lieventämään ja turvaamaan liiketoimintojen jatkuvuutta. Lisäksi yhtiöt raportoivat lisääntyneistä turvallisuustoimista sekä hygieniasta turvatakseen ihmisten terveyttä. Nämä toimet auttoivat hyvin, sillä henkilöstön terveys ei juuri laskenut verrattuna aiempaan tilikauteen, vaikka covid-19 oli

tutkimuksen ajanjaksolla yleisvaarallinen tartuntatauti, johon ei ollut saatavilla rokotetta.

Yhtiöiden mukaan pandemia ei vaikuttanut merkittävästi yhtiöiden myyntisaamiin liittyviin luottoriskeihin hieman kohonneista riskeistä huolimatta, ja varauksia on kirjattu riittävästi. Myöskään omaisuuserien arvostuksiin ei tarvinnut tehdä merkittäviä alaskirjauksia pandemian vuoksi. Yhtiöt eivät kokeneet covid-19-pandemian tuomia muutoksia IFRS 16 -standardiin kovin merkittäväksi, vaikka monet yhtiöstä sovelsivat uutta kirjaustapaa.

Pandemia häiritsi myös yhtiöiden mahdollisuuksia suorittaa sisäisiä tarkastustoimenpiteitä, sillä rajoitustoimet estivät matkustamista. Tarkastuksia onnistuttiin kuitenkin pitämään. Lisäksi pandemia vähensi yhtiöiden energiankulutusta ja matkustuspäästöjä, joilla oli positiivisia ympäristövaikutuksia. Toisaalta pandemia lisäsi hieman suojarusteista syntyvän jätteen määrää. Yhtiöt kokivat myös tärkeäksi jatkaa vastuullisuustyötään pandemian aikana ja yksi yhtiöistä raportoi kasvattaneensa jakamansa tuen määrää.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

6.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia covid-19-pandemian vaikutuksia suomalaisten pörssiyhtiöiden taloudellisiin tilanteisiin ja riskeihin vuoden 2020 tilinpäätösraportoinnin perusteella. Tutkimuksessa tutkittiin yhtiöitä kolmelta eri toimialalta ja pyrittiin löytämään mahdollisia eroavaisuuksia toimialojen välillä. Tutkimuksen tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten covid-19-pandemia on vaikuttanut suomalaisten pörssiyhtiöiden taloudelliseen tilanteeseen ja riskeihin tilinpäätösraportoinnin perusteella?
2. Onko toimialojen välillä ollut eroavaisuuksia tilinpäätösraportoinnin perusteella?

Tutkimuksen tulosten mukaan covid-19-pandemialla on ollut merkittäviä vaikutuksia yhtiöiden toimintaympäristöön, jonka vuoksi yhtiöiden liiketoimintaan liittyvät riskit kohosivat, sillä toimintaympäristön ennustaminen hankaloitui pandemian tuomien nopeiden muutosten ja epävarmuuden vuoksi. Epävarmuus ja ennustamisen hankaluus markkinoilla ovat yhteydessä kuluttajien ja yritysten epäluottamukseen markkinaa kohtaan sekä talouden laskuun (Allen & Carletti, 2010). Epävarmuus oli yksi merkittävistä tekijöistä, miksi useiden yhtiöiden liikevaihto ei kasvanut odotetusti tai laski. Myös poliittisilla rajoitustoimilla, jotka vähensivät ihmisten liikkumista, oli merkittäviä vaikutuksia. Tosin yhdenkään tutkitun yhtiön liikevaihto ei romahtanut, vaan vaikutukset olivat lopulta maltillisia suhteessa toimintaympäristön riskeihin ja epävarmuuksiin, sillä Herzog-Steinin Nüßin, Peeden & Steinin (2022) mukaan covid-19-pandemialla oli merkittäviä vaikutuksia maailmantalouteen, ja se aiheutti suuren laskusuhdanteen. Yhtiöiden kyky sopeutua vallitsevaan tilanteeseen tuki liiketoiminnan jatkuvuutta ja piti yhtiöiden liikevaihdon hyvällä tasolla. Poikkeuksena liikevaihdon muutoksissa nousi esiin yksi terveydenhoito-yhtiö, jonka liikevaihto ja voitto kasvoivat, sillä lääkkeiden kysyntä lisääntyi pandemian vuoksi. Tämä tutkimus tukee hieman aiempaa Alexioun & Tyagin (2020) näkemystä siitä, että terveydenhoito kuuluu defensiivisiin toimialoihin, sillä covid-19-pandemia ei

vähentänyt merkittävästi terveydenhoitoyhtiöiden palveluiden kysyntää ja sillä oli positiivisia vaikutuksia terveydenhoitoalan hyödykkeiden kysyntään.

Vaikka pandemialla oli negatiivisia vaikutuksia yhtiöiden liikevaihtoon, eivät vaikutukset kannattavuuteen olleet negatiivisia. Yhtiöt onnistuivat pitämään liiketoimintansa hyvin kannattavana tilikaudella 2020 pandemiasta huolimatta. Ikäheimon, Malmin & Waldenin, (2019) mukaan hyvä kannattavuus on merkki yrityksen hinnoitteluvoimasta sekä kustannustehokkuudesta ja Ionin & Criveanun (2016) mukaan kannattavuus kertoo yrityksen kilpailukyvyistä ja johdon laadusta. Yhtiöt toteuttivat monia väliaikaisia säästötoimia ja seurasivat kulujaan tarkasti pandemian vuoksi. Säästöjä syntyi erityisesti matkustuskuluista, henkilöstökuluista sekä harkinnanvaraisista kuluista. Päinvastaisesti lisäkuluja yhtiöille aiheuttivat lisääntynyt hygienia ja turvallisuustoimet, joilla pyrittiin suojelemaan ihmisten terveyttä. Säästötoimet lievensivät pandemian negatiivisia vaikutuksia. Pandemialla ei myöskään ollut merkittäviä vaikutuksia yhtiöiden omaisuuserien arvoon, eikä arvonalenemisiä jouduttu juuri kirjaamaan. Lisäksi pandemian vaikutukset yhtiöiden taloudelliseen raportointiin, kuten IFRS 16 -muutokset ja pandemiaan suoraan liittyvät kirjaukset, eivät olleet kovin merkittäviä yhtiöiden kannalta.

Vaikka yhtiöt eivät raportoineet myyntisaamisiin liittyvien luottotappioriskien kasvaneen merkittävästi, monet yhtiöt arvioivat tarkasti omia luottotappiovarauksiaan ja luottoriskejään. Ionin & Criveanun (2016) mukaan on tärkeää, että yrityksen liiketoiminta tuottaa riittävästi rahaa kassaan, jotta yritys selviää maksuistaan. Vain yksi teollisuusyhtiöstä raportoi tehneensä hieman lisää luottotappiovarauksia ja luottotappioriskien kohonneen. Myyntisaamisten luottoriskien voidaan nähdä hieman kohonneen pandemian vuoksi, mutta yhtiöt ovat varautuneet niihin tekemällä luottotappiovarauksia, eivätkä kyseisten riskien pitäisi uhata merkittävästi yhtiöiden maksuvalmiutta tai liiketoiminnan jatkuvuutta. Osa yhtiöistä on turvannut myös maksuvalmiuttaan pandemian aikana ottamalla velkaa lisätäkseen kassavarojaan. Näin yhtiöt ovat pienentäneet riskiään joutua Müllerin (1985) mainitsemaan likviditeettikriisiin, jossa yritys ei selviä taloudellisista velvoitteistaan. Hertatin, Widiyantini, Desfitrinan, Syafarudin & Safkaurin (2020) mukaan talouskriisit vaikeuttavat rahoituksen saamista yritykselle. Yhtiöt eivät kuitenkaan raportoineet pandemian tuoneen haasteita liittyen rahoitukseen tai vakavaraisuuteen, joten yhtiöiden rahoitus ja sen rakenne kestivät pandemian seuraukset. Yhtiöiden voidaan sanoa onnistuneen hallitsemaan hyvin riskejään ja turvaamaan liiketoimintansa jatkuvuutta taloudellisten mittareiden, kuten liikevaihdon, kannattavuuden ja maksuvalmiuden perusteella.

Tutkimuksen tulosten mukaan epävarma tilanne ja lisääntyneet riskit vähensivät yhtiöiden akuuttia investointihalukkuutta ja yhtiöt tekivät varovaisempia taloudellisia päätöksiä. Tämä vahvistaa Cerraton, Alessandrin & Depperun (2016) näkemystä, jonka mukaan yritykset keskittyvät kriisin aikana ydinliiketoimintaansa ja pyrkivät turvaamaan sen jatkuvuutta ratkaisemalla sen hetkisiä haasteita.

Müllerin (1985) mukaan kriisit johtavat uusiin innovaatioihin, kun yritykset sopeutuvat vallitsevaan tilanteeseen. Covid-19-pandemia onkin vauhdittanut digitalisaatiota, kun yhtiöt sopeutuivat kriisiin. Yhtiöt läpi toimialojen ovat lisänneet digitaalisia kanavia pystyäkseen tarjoamaan palveluita ja tuotteitaan

asiakkaille liikkumisrajoitusten ollessa voimassa. Myös suuri osa henkilöstöstä siirtyi työskentelemään etänä digitaalisten työvälineiden ja etäyhteyksien avulla. Ucaktürkin, Bekmezcin & Ucaktürkin (2011) mukaan yrityksillä, jotka ovat innovatiivisia ja valmiita mukauttamaan liiketoimintaansa, on muita yrityksiä paremmat edellytykset selviytyä epänormaaleissa olosuhteissa ja kääntää ne jopa kilpailueduiksi. Yhtiöt onnistuivat innovatiivisesti digitaalisuutta lisäämällä turvaamaan liiketoimintansa jatkuvuutta ja vähentämään siihen liittyviä riskejä. Myös hyvällä viestinnällä, ohjeistamisella ja tiedottamisella sekä hygienian lisäämisellä on ollut positiivisia vaikutuksia työskentelyn jatkumiseen mahdollisimman sujuvasti. Nämä keinot edesauttoivat turvaamaan työntekijöiden ja asiakkaiden terveyttä. Toisaalta lisääntynyt digitalisaatio on tuonut mukanaan kasvaneita riskejä liittyen tietoturvaan ja pandemia riskejä liittyen ihmisten terveyteen. Yhtiöiden tulisi kiinnittää riittävästi huomiota näihin uudenlaisiin riskeihin ja niiden minimoimiseen.

Pandemiolla oli myös vaikutuksia yhtiöiden sisäisen tarkastuksen suorittamiseen, sillä koronarajoitusten vuoksi ihmisten liikkumista rajoitettiin. Sisäisen tarkastuksen heikentyminen voi vaikuttaa yhtiöiden kykyyn tunnistaa ja arvioida monenlaisia mahdollisia riskejä. Sisäisellä valvonnalla on yhteyttä yritysten varojen väärinkäytön havaitsemiseen, pääomien tehokkaaseen käyttöön ja kannattavuuteen (Joh, 2003). Täten pandemiolla on voinut olla hieman negatiivisia vaikutuksia yhtiöiden riskienhallintaan, mikä voi johtaa myös mahdollisiin taloudellisiin vaikutuksiin.

Eri toimialoilla oli omia erityispiirteitään suhteessa pandemiaan. Poliittiset rajoitustoimet vähensivät asiakkaiden fyysisiä käyntejä toimipisteissä ja tämä vaikutti erityisesti harkinnanvaraisiin kulutushyödykeyhtiöihin, sillä heidän liiketoimintansa perustuu vahvasti asiakkaiden myymäläkäynteihin, digitaalisten kanavien lisäksi. Myös kuluttajien ostokäyttäytymisessä nähtiin muutoksia, sillä ihmiset viettivät enemmän aikaa kotona, mikä tuki kodintuotteiden segmentin kysyntää.

Rajoitukset vaikuttivat myös teollisuusyhtiöihin, sillä matkustaminen asiakkaiden luokse hankaloitui ja se vaikutti negatiivisesti yhtiöiden palveluliiketoimintaan, kuten koneiden huoltoon ja modernisointiin. Pandemia pienensi myös hieman tuotannon käyttöasteita, ja teollisuusyhtiöt vähensivät työvoimaansa muita toimialoja enemmän.

Covid-19-pandemian vaikutukset terveydenhoitoalan yhtiöiden liiketoimintaan olivat vähiten negatiivisia. Osa yhtiöistä jopa hyötyi pandemiasta, sillä heidän tuotteidensa kysyntä kasvoi. Toisaalta terveydenhoidon palveluiden, kuten lääkäripalveluiden, kysynnässä nähtiin vuoden aikana vaihtelua pandemia-tilanteen muutosten myötä.

Toimialakohtaiset erot pandemian vaikutuksissa yhtiöiden taloudelliseen tilanteeseen eivät olleet tutkimuksen mukaan erityisen suuria, vaikka eroavaisuuksiakin oli ja jokaisella toimialalla oli omia ominaispiirteitään. Pandemiolla oli myös erilaisia vaikutuksia saman toimialan yhtiöille. Myös yksittäisille yhtiöille pandemiolla on voinut olla ristiriitaisia vaikutuksia, sillä se on voinut haitata osaa liiketoiminnoista, mutta toisaalta tukea tiettyjen tuotteiden kysyntää tai toimintoja. Arvioitaessa toimialojen syklisyyttä pandemian aikana tulokset ovat linjassa Hammamin (2011) näkemyksen kanssa, jonka mukaan terveydenhoito

on defensiivinen toimiala verrattuna syklisempiin teollisuuden ja kestokulutus-
hyödykkeiden toimialoihin. Yhtiökohtaiset ominaisuudet ja yksittäisen yhtiön
kyky sopeuttaa liiketoimintojaan kriisin tuomaan toimintaympäristön muutok-
seen ovat olleet merkittäviä tekijöitä, samoin kuin se, millä toimialalla yhtiö toi-
mii. Nämä tekijät yhdessä määrittivät yhtiön suoriutumista pandemian aikana.

6.2 Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimusaiheet

Tällä tutkimuksella, kuten jokaisella, oli omat rajoitteensa. Ajallisesti tämä tutkimus tarkasteli vain vuoden 2020 tilinpäätösraportointia. Tutkimus oli laadultaan kvalitatiivinen ja tutkimusaineisto rajattiin määrältään sopivaksi tätä pro gradu -tutkielmaa varten. Tämä tutkimus rajattiin koskemaan yhteensä yhdeksää pörssiyhtiötä kolmelta eri toimialalta Helsingin pörssistä. Tutkimus ei täten ottanut suoraan kantaa Helsingin pörssin kaikkiin toimialoihin ja yhtiöihin, joten siitä ei voi tehdä täysin koko Helsingin pörssiä ja sen kaikkia yhtiöitä koskevia johtopäätöksiä. On hyvin mahdollista, että covid-19-pandemialla on ollut erilaisia vaikutuksia yksittäisille yhtiöille, jotka rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksessa ei myöskään tutkittu pienyrityksiä, vaan tutkimuksen kohteena olevat Helsingin pörssin yhtiöt olivat kooltaan suuryrityksiä. Cheongin (2021) mukaan yrityksen suuri koko on tekijä, joka antaa yritykselle lähtökohtaisesti paremman mahdollisuuden suoriutua hyvin talouskriisin aikana. Tutkimuksen aineistona käytettiin yhtiöiden julkisia tilinpäätösraportteja, joten tutkimus on sidoksissa yhtiöiden tuottamien raporttien luotettavuuteen ja siihen, mitä yhtiöt ovat raportoineet tai jättäneet raportoimatta. Tutkimuksen metodina käytettiin sisällönanalyysiä, joten tässä tutkimuksessa ei lähtökohtaisesti pyritty analysoimaan tilinpäätösraportteja numeroiden perusteella, vaan tutkimuksen tulokset perustuvat johdon kertomuksiin. Yhtiöiden tilinpäätöksiä voidaan pitää lähtökohtaisesti melko luotettavina lähteinä, sillä ne ovat lakisääteisesti tilintarkastajien tarkastamia. Myös finanssivalvonta valvoo pörssiyhtiöiden tiedonantovelvollisuutta, jolla pyritään turvaamaan sijoittajien riittävää tiedonsaantia (Finanssivalvonta, 2024). Toisaalta yrityksen johdon retoriikkaa ja sen luotettavuutta ei ole välttämättä yhtä helppo arvioida kuin numeerisia arvoja. Iatridisin & Dimitrasin (2013) mukaan on mahdollista, että yritysjohto koittaa kaunistella taloudellista raportointiaan erityisesti talouskriisin aikana, sillä näin he voivat pyrkiä ajamaan omaa henkilökohtaista etuaan ja vaikuttamaan sijoittajien mielikuviin positiivisesti. Berghin, Connellyn, Ketchen Jr & Shannonin (2014) mukaan yrityksen johto voi käyttää signaaloitua strategisena keinona raportoinnissaan ja pyrkiä vaikuttamaan sidosryhmien mielikuviin yrityksestä. Signaaloituteoriaan peilaten on mahdollista, että yhtiöillä on ollut suurempi kynnys raportoida pandemian negatiivisista vaikutuksista, kuin neutraaleista ja positiivisista vaikutuksista. On siis mahdollista, että yhtiöt ovat pyrkineet luomaan positiivista mielikuvaa itsestään tilinpäätösraporteissaan.

Mahdollisia jatkotutkimusaiheita tälle tutkimukselle on useita. Yhtiöiden myöhemmin julkaisemia tilinpäätösraportteja seuraavilta vuosilta on mahdollista tutkia, jolloin voisi selvittää covid-19-pandemian mahdollisia myöhempiä

vaikutuksia välittömien vaikutusten lisäksi. Tarkastelemalla pidempää ajanjaksoa voisi saada tarkempia tuloksia siitä, mitkä toimialat ovat rakenteellisesti hyöttyneet pandemian vaikutuksista ja mitkä ovat kärsineet niistä. Tutkimusta voisi laajentaa myös koskemaan muita toimialoja ja yhtiöitä, joita tässä tutkimuksessa ei käsitelty. Täten olisi mahdollista löytää lisää eroavaisuuksia toimialojen välillä. Tämä tutkimus oli myös rajattu koskemaan vain suomalaisia pörssiyhtiöitä, joten tutkimusta voisi laajentaa koskemaan eri maiden pörssiyrityksiä, vaikkakin monet suomalaiset pörssiyritykset, useat tämän tutkimuksen aineistona olleet yhtiöt mukaan lukien, toimivat hyvin globaalisti useissa eri maissa ja maanosissa. Pandemian vaikutuksia pieniin ja keskisuuriin yrityksiin voisi myös tutkia, sillä vaikutukset ovat saattaneet olla erilaisia verrattuna suuryrityksiin. Lisäksi olisi mahdollista tutkia muiden kriisien vaikutuksia yhtiöihin. Venäjän vuonna 2022 aloittama sotilaallinen hyökkäys Ukrainaan on yksi ajankohtainen kriisi, jolla on voinut olla vaikutuksia myös yrityksiin.

LÄHTEET

- Abbott, L. J., Daugherty, B., Parker, S., & Peters, G. F. (2016). Internal Audit Quality and Financial Reporting Quality: The Joint Importance of Independence and Competence. *Journal of accounting research*, 54(1), 3-40. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12099>
- Abhayawansa, S., & Adams, C. (2022). Towards a conceptual framework for non-financial reporting inclusive of pandemic and climate risk reporting. *Meditari accountancy research*, 30(3), 710-738. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-11-2020-1097>
- Acharya, V. V., & Richardson, M. (2009). Causes of the Financial Crisis. *Critical review (New York, N.Y.)*, 21(2-3), 195-210. <https://doi.org/10.1080/08913810902952903>
- Adelson, M. (2013). The Deeper Causes of the Financial Crisis: Mortgages Alone Cannot Explain It. *Journal of portfolio management*, 39(3), 16-31. <https://doi.org/10.3905/jpm.2013.39.3.016>
- Aebi, V., Sabato, G., & Schmid, M. (2012). Risk management, corporate governance, and bank performance in the financial crisis. *Journal of banking & finance*, 36(12), 3213-3226. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2011.10.020>
- Agrawal, A., & Chadha, S. (2005). Corporate Governance and Accounting Scandals. *The Journal of law & economics*, 48(2), 371-406. <https://doi.org/10.1086/430808>
- Alasuutari, P. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Alexiou, C., & Tyagi, A. (2020). Gauging the effectiveness of sector rotation strategies: Evidence from the USA and Europe. *Journal of asset management*, 21(3), 239-260. <https://doi.org/10.1057/s41260-020-00161-6>
- Allen, F., & Carletti, E. (2010). An Overview of the Crisis: Causes, Consequences, and Solutions. *International review of finance*, 10(1), 1-26. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2443.2009.01103.x>
- Alma Talent. (2024). Alma Talent tunnuslukuopas. <https://www.almain-sights.fi/tunnuslukuopas/>
- Al Thawabieh, F. A. (2022). Risk Management Role in Mitigating Covid 19 Impacts On Transferring Work Environment of Distance Working: An Applied Study On Commercial Organizations in Jordan. *Academy of Entrepreneurship journal*, 28(1), 1-15.
- Bergh, D. D., Connelly, B. L., Ketchen Jr, D. J., & Shannon, L. M. (2014). Signalling Theory and Equilibrium in Strategic Management Research: An Assessment and a Research Agenda. *Journal of management studies*, 51(8), 1334-1360. <https://doi.org/10.1111/joms.12097>
- Bezemer, D. J. (2010). Understanding financial crisis through accounting models. *Accounting, organizations and society*, 35(7), 676-688. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2010.07.002>
- Brynjolfsson, E., Horton, J. J., Ozimek, A., Rock, D., Sharma, G., & TuYe, H. (2020). COVID-19 and Remote Work: An Early Look at US Data. *NBER Working Paper Series*. <https://doi.org/10.3386/w27344>

- Bräutigam, M., Dacorogna, M., & Kratz, M. (2023). Pro-cyclicality beyond business cycle. *Mathematical finance*, 33(2), 308-341. <https://doi.org/10.1111/mafi.12369>
- Buley, y. V., Demchenko, T. S., Makushkin, S. A., Vinichenko, M. V., & Melnichuk, A. V. (2016). Human Resource Management in the Context of the Global Economic Crisis. *International journal of economics and financial issues*, 6(8S), .
- Cerrato, D., Alessandri, T., & Depperu, D. (2016). Economic Crisis, Acquisitions and Firm Performance. *Long range planning*, 49(2), 171-185. <https://doi.org/10.1016/j.lrp.2015.12.018>
- Chan, D. K. W., & Liu, N. (2022). Financial Reporting, Auditing, Analyst Scrutiny, and Investment Efficiency. *The Accounting review*, 97(5), 163-188. <https://doi.org/10.2308/TAR-2020-0287>
- Chan, J. F., Kok, K., Zhu, Z., Chu, H., To, K. K., Yuan, S., & Yuen, K. (2020). Genomic characterization of the 2019 novel human-pathogenic coronavirus isolated from a patient with atypical pneumonia after visiting Wuhan. *Emerging microbes & infections*, 9(1), 221-236. <https://doi.org/10.1080/22221751.2020.1719902>
- Cheong, C. (2021). Macroeconomic factors or firm-specific factors? An examination of the impact on corporate profitability before, during and after the global financial crisis. *Cogent economics & finance*, 9(1), 1-24. <https://doi.org/10.1080/23322039.2021.1959703>
- Como, R., Hambley, L., & Domene, J. (2021). An Exploration of Work-Life Wellness and Remote Work During and Beyond COVID-19. *Canadian Journal of Career Development*, 20(1), 46-56. <https://cjd-rcdc.ceric.ca/index.php/cjcd/article/view/92>
- COSO. (2017). Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance. Executive Summary. https://www.coso.org/_files/ugd/3059fc_61ea5985b03c4293960642fdce408eaa.pdf
- Damodaran, A. (2009). Ups and Downs: Valuing Cyclical and Commodity Companies. *Stern School of Business, New York University*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1466041
- De Franco, G., Kothari, S., & Verdi, R. S. (2011). The Benefits of Financial Statement Comparability. *Journal of accounting research*, 49(4), 895-931. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2011.00415.x>
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency Theory: An Assessment and Review. *The Academy of Management review*, 14(1), 57-74. <https://doi.org/10.2307/258191>
- Eskola, J. & Suoranta J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Eurooppa-neuvosto. (22.12.2022). Covid-19: tutkimus ja rokotteet. <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/coronavirus/covid-19-research-and-vaccines/>
- Finanssivalvonta. (10.1.2024) Liikkeeseenlaskijan tiedonantovelvollisuus. <https://www.finanssivalvonta.fi/finanssisektorin-toimijalle/paoma-markkinat/liikkeeseenlaskijat-ja-sijoittajat/tiedonantovelvollisuus/>
- Fiskars Group. (17.2.2021). Tilinpäätös 2020. https://fiskarsgroup.com/wp-content/uploads/2021/09/Fiskars_Group_Tilinpaatos_2020.pdf

- FTSE Russel. (12.6.2018). Industry Classification Benchmark (ICB). <https://www.ftserussell.com/data/industry-classification-benchmark-icb>
- Guler, M. A., Guler, K., Guneser Gulec, M., & Ozdoglar, E. (2021). Working From Home During a Pandemic: Investigation of the Impact of COVID-19 on Employee Health and Productivity. *Journal of occupational and environmental medicine*, 63(9), 731-741. <https://doi.org/10.1097/JOM.0000000000002277>
- Hammami, Y. (2011). Is the stock market efficient in bad times and inefficient in good times? *Applied financial economics*, 21(12), 905-915. <https://doi.org/10.1080/09603107.2010.539536>
- Helsingin Sanomat. (16.3.2020). Tässä ovat kaikki hallituksen poikkeukselliset toimet koronaviruksen hillitsemiseksi, vaikuttavat lähes jokaisen kansalaisen arkeen - tiedotustilaisuus katsottavissa kokonaisuudessaan. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006441020.html>
- Hertati, L., Widiyanti, M., Desfitriana, D., Syafarudin, A., & Safkaur, O. (2020). The Effects of Economic Crisis on Business Finance. *International journal of economics and financial issues*, 10(3), 236-244. <https://doi.org/10.32479/ijefi.9928>
- Herzog-Stein, A., Nüß, P., Peede, L., & Stein, U. (2022). Germany and the United States in coronavirus distress: Internal versus external labour market flexibility. *Journal for Labour Market Research*, 56(1), 1-22. <https://doi.org/10.1186/s12651-022-00316-5>
- Hsieh, H., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative health research*, 15(9), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Hsu, Y., & Yang, Y. (2022). Corporate governance and financial reporting quality during the COVID-19 pandemic. *Finance research letters*, 47, 102778. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102778>
- IASB. (28.5.2020). IASB finalises amendment to IFRS 16 regarding COVID-19-related rent concessions. <https://www.iasplus.com/en/news/2020/05/ifrs-16-and-covid-19>
- Iatridis, G., & Dimitras, A. I. (2013). Financial crisis and accounting quality: Evidence from five European countries. *Advances in accounting*, 29(1), 154-160. <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2013.03.001>
- Igan, M. D. O., Presbitero, M. A. F., Chen, S., & Pierri, N. (2020). Tracking the Economic Impact of COVID-19 and Mitigation Policies in Europe and the United States. *IDEAS Working Paper Series from RePEc*. <https://www.proquest.com/docview/2587065748?parentSessionId=8x5ZfE9kSC2amfYI0Mj%2FWOdWf%2FBFJCU-FliZ945GzPFA%3D&pq-origsite=primo&accountid=11774>
- Ikäheimo, S., Malmi, T., & Walden, R. (2019). *Yrityksen laskentatoimi (8., uudistettu painos)*. Alma Talent Oy.
- Ilmarinen. (2.4.2020). Työnantajan TyEL-maksuihin alennusta loppuvuodeksi <https://www.ilmarinen.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/tyel-maksuihin-alennusta-loppuvuodeksi/>

- International Organization for Standardization. (2018a). ISO 31000 - Risk management. <https://www.iso.org/files/live/sites/iso-org/files/store/en/PUB100426.pdf>
- International Organization for Standardization. (2018b). ISO 31000:2018 - Risk management. A practical guide. https://www.iso.org/files/live/sites/iso-org/files/store/en/PUB100464_preview.pdf
- Ion, E., & Criveanu, M. (2016). Financial And Non-Financial Indicators For Organizational Performance Measurement. *Analele Universitatii din Craiova. Seria stiinte economice*, 1(44), 252-263.
- Joh, S. W. (2003). Corporate governance and firm profitability: Evidence from Korea before the economic crisis. *Journal of financial economics*, 68(2), 287-322. [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(03\)00068-0](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(03)00068-0)
- Jonas, G. J., & Blanchet, J. (2000). Assessing Quality of Financial Reporting. *Accounting horizons*, 14(3), 353-363. <https://doi.org/10.2308/acch.2000.14.3.353>
- Kamux. (19.3.2021). Vuosikertomus 2020. https://www.kamux.com/app/uploads/KAMUX_Vuosikertomus-2020.pdf
- Kindleberger, C. P., & Aliber, R. Z. (2005). *Manias, panics, and crashes: A history of financial crises* (5th ed.). John Wiley & Sons.
- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. (8.11.2023).
- Kone. (28.1.2021). Vuosikatsaus KONE 2020. https://www.kone.com/fi/Images/KONE_2020_Vuosikatsaus_Painettu%20raportti_tcm18-101942.pdf
- Konovalova, M. S., & Maksimov, A. G. (2017). On sensitivity of industries and companies to the state of economy. *Cogent economics & finance*, 5(1), 1-12. <https://doi.org/10.1080/23322039.2017.1299074>
- Lai, C. Y., Li, Y., Shan, Y., & Taylor, S. (2013). Costs of mandatory international financial reporting standards: Evidence of reduced accrual reliability. *Australian journal of management*, 38(3), 491-521. <https://doi.org/10.1177/0312896213511089>
- Lassoued, N., & Khanchel, I. (2021). Impact of COVID-19 Pandemic on Earnings Management: An Evidence from Financial Reporting in European Firms. *Global business review*, 97215092110534. <https://doi.org/10.1177/09721509211053491>
- Leoni, G., Lai, A., Stacchezzini, R., Steccolini, I., Brammer, S., Linnenluecke, M., & Demirag, I. (2022). The pervasive role of accounting and accountability during the COVID-19 emergency. *Accounting, auditing & accountability journal*, 35(1), 1-19. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-10-2021-5493>
- Levine, R. (2004). Risk Management Systems: Understanding the Need. *Information systems management*, 21(2), 31-37. <https://doi.org/10.1201/1078/44118.21.2.20040301/80419.5>
- Mallapaty, S. (2023). WHO abandons plans for crucial second phase of COVID-origins investigation. *Nature (London)*. <https://doi.org/10.1038/d41586-023-00283-y>
- Martinez, I., Gillet-Monjarret, C., & Rivière-Giordano, G. (2021). The Role and Effectiveness of Corporate Social Responsibility Assurance in a Mandatory

- Setting: Professional Accountants' Perceptions. *Management* (Paris, France : 1998), 24(1), 59-79. <https://doi.org/10.37725/mgmt.v24i1.4517>
- Miller, G. J. (2005). *Solutions to Principal-Agent Problems in Firms*. https://doi.org/10.1007/978-3-540-69305-5_15
- Moschella, J., Boulianne, E., & Magnan, M. (2023). Risk Management in Small and Medium-Sized Businesses and How Accountants Contribute. *Contemporary accounting research*, 40(1), 668-703. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12819>
- Müller, R. (1985). Corporate crisis management. *Long range planning*, 18(5), 38-48. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(85\)90199-2](https://doi.org/10.1016/0024-6301(85)90199-2)
- Nasdaq. (2023). Osakkeet – Nasdaq. <https://www.nasdaqomxnordic.com/osakkeet>
- Orion. (9.2.2021). Tilinpäätösasiakirjat 2020. https://www.orion.fi/globalassets/investors/reports-and-presentations/2020/orion_tilinpaaotosasiakirjat_2020.pdf
- Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624. (8.11.2023).
- Pagach, D., & Warr, R. (2011). The Characteristics of Firms That Hire Chief Risk Officers. *The Journal of risk and insurance*, 78(1), 185-211. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6975.2010.01378.x>
- Pekar, J. E., Magee, A., Parker, E., Moshiri, N., Izhikevich, K., Havens, J. L., . . . Wertheim, J. O. (2022). The molecular epidemiology of multiple zoonotic origins of SARS-CoV-2. *Science (American Association for the Advancement of Science)*, 377(6609), 960-966. <https://doi.org/10.1126/science.abp8337>
- Petersen, B., & Strongin, S. (1996). Why Are Some Industries More Cyclical than Others? *Journal of business & economic statistics*, 14(2), 189. <https://doi.org/10.2307/1392430>
- Ponsse. (17.3.2021). Vuosikertomus 2020. <https://mb.cision.com/Public/18192/3310663/a3ce4259658f21d4.pdf>
- PwC. (18.1.2021). COVID-19:n vaikutukset tilinpäätökseen. <https://uutishuone.pwc.fi/covid-19n-vaikutukset-tilinpaatokseen>
- PwC. (25.11.2020). IFRS In depth COVID-19: Koronaviruksen vaikutukset taloudelliseen raportointiin. <https://f.hubspotusercontent20.net/hubfs/2185773/IFRS/2020/Koronaviruksen-vaikutukset-taloudelliseen-raportointiin-marraskuu-2020.pdf>
- Revenio (23.2.2021a). Hallituksen toimintakertomus ja tilinpäätös 2020. <https://storage.mfn.se/e3db82e7-ec74-4f1c-824a-f4d6c27882c7/revenio-hallituksen-toimintakertomus-tilinpaatos-2020.pdf>
- Revenio. (23.2.2021b). Vuosikertomus 2020. <https://storage.mfn.se/eccf0d4b-a6d0-4571-ac9d-76f1c8bb2374/revenio-vuosikertomus-2020.pdf>
- Ross, S. A. (1977). The Determination of Financial Structure: The Incentive-Signalling Approach. *The Bell journal of economics*, 8(1), 23-40. <https://doi.org/10.2307/3003485>
- Sabato, G. (2010). Financial Crisis: Where Did Risk Management Fail? *International Review of Applied Financial Issues and Economics*, 2(2), 315.

- Suomen Pankki. (19.5.2021). Koronapandemia muuttaa maksutapoja pysyvästi. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2021/2/koronapandemia-muuttaa-maksutapoja-pysyvasti/>
- Terveystalo. (18.2.2021) Vuosikertomus 2020. https://www.terveystalo.com/globalassets/yhtio/sijoittajat/tiedostot/yhtiokokoukset/terveystalo_vuosikertomus_2020-2.pdf
- The Novel Coronavirus Pneumonia Emergency Response Epidemiology Team. (2020). The Epidemiological Characteristics of an Outbreak of 2019 Novel Coronavirus Diseases (COVID-19) – China, 2020. *China CDC Weekly*, 2(8), 113–122. <https://weekly.chinacdc.cn/fileCCDCW/journal/article/ccdcw/2020/8/PDF/COVID-19.pdf>
- THL. (29.9.2023a). Tartuntatautirekisterin COVID-19-tapaukset. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/epirapo/covid19case/summary_tshcdweekly
- THL (10.10.2023b). Koronarokotteet. https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/rokotteet-a-o/koronarokotteet#Koronarokotusten_eteneminen
- Tokmanni Group. (12.2.2021). Hallituksen toimintakertomus ja tilinpäätös 2020. <https://ir.tokmanni.fi/~media/Files/T/Tokmanni-V2/reports-and-presentations/Tokmanni%20Group%20Oyj%20Hallituksen%20toimintakertomus%20ja%20tilinpts%202020.pdf>
- Torres, D. A., Rodriguez, A. M. B., & Gutierrez, P. A. E. (2022). COVID-19 in Business, Management, and Economics: Research Perspectives and Bibliometric Analysis. *BAR, Brazilian administration review*, 19(3), 1-28. <https://doi.org/10.1590/1807-7692bar2022220016>
- Tulli. (17.2.2021a). Rajaliikennetilasto 2020. <https://tulli.fi/documents/2912305/3436624/Rajaliikenne+2020.pdf/f52c7cb2-cc80-6c2a-76f9-3721cb2c23e9/Rajaliikenne+2020.pdf?t=1613472539782>
- Tulli. (30.8.2021b). Tavaroiden ulkomaankauppa yritystyypeittäin vuonna 2020. <https://tulli.fi/documents/2912305/3536511/Tavaroiden+ulkomaankauppa+yritystyypeittäin+vuonna+2020.pdf/4860ce7c-7267-026b-85be-79239173a148/Tavaroiden+ulkomaankauppa+yritystyypeittäin+vuonna+2020.pdf?t=1630059726829>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.)*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ucaktürk, A., Bekmezci, M., & Ucaktürk, T. (2011). Prevailing During the Periods of Economical Crisis and Recession through Business Model Innovation. *Procedia, social and behavioral sciences*, 24, 89-100. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.09.095>
- ul Haq, I., & Arshi, T. A. (2022). The Impact of Covid-19 on IAS 1 Presentation of Financial Statements. *IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices*, 21(1), 7-17.
- Valtiokonttori. (2022). Yritysten tukena, yhteiskunnan hyväksi – Kuinka kustannustuet auttoivat yrityksiä selviämään koronapandemiasta 2020-2022 – hankkeen loppuraportti. <https://cdn.valtiokonttori.fi/wordpress/2022/06/KustannustuenLoppuraportti2022.pdf>

- Valtiontalouden tarkastusvirasto. (28.10.2021). Koronatuett eivät aluksi kohdistuneet erityisen hyvin niitä tarvitseville. <https://www.vtv.fi/tiedotteet/koronatuett-eivat-aluksi-kohdistuneet-erityisen-hyvin-niita-tarvitseville/>
- Valmet. (23.2.2021a). Tilinpäätös 2020. <https://www.valmet.com/globalassets/investors/reports--presentations/annual-reports/2020/valmet-tilinpaatos-2020-fi.pdf>
- Valmet. (23.2.2021b). Vuosikatsaus 2020. <https://www.valmet.com/globalassets/investors/reports--presentations/annual-reports/2020/valmet-vuosikatsaus-2020-fi.pdf>
- Valtioneuvosto. (22.4.2020a). Hallitus päivitti Suomen koronavirusstrategiaa, rajoitustoimia mahdollista purkaa asteittain ja hallitusti. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-paivitti-suomen-koronavirusstrategiaa-rajoitustoimia-mahdollista-purkaa-asteittain-ja-hallitusti>
- Valtioneuvosto. (18.3.2020b). Pääministeri Marinin puhe eduskunnassa 17.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministeri-marinin-puhe-eduskunnassa-17-3-2020>
- Valtiovarainministeriö. (25.8.2021). Valtakunnallisen etätyösuosituksen voimassaolon perusteiden tarkastelu. <https://vm.fi/documents/10623/1121917/Valtakunnallisen+etätyösuosituksen+voimassaolon+perusteiden+tarkastelu+liitteineen+25.8.2021.pdf/223c6636-0a7b-0320-0561-b52a628a2f1b/Valtakunnallisen+etätyösuosituksen+voimassaolon+perusteiden+tarkastelu+liitteineen+25.8.2021.pdf?t=1629957313299>
- van Zoonen, W., Sivunen, A., Blomqvist, K., Olsson, T., Ropponen, A., Henttonen, K., & Vartiainen, M. (2021). Factors Influencing Adjustment to Remote Work: Employees' Initial Responses to the COVID-19 Pandemic. *International journal of environmental research and public health*, 18(13), 6966. <https://doi.org/10.3390/ijerph18136966>
- Walsh, J. P., & Seward, J. K. (1990). On the Efficiency of Internal and External Corporate Control Mechanisms. *The Academy of Management review*, 15(3), 421-458. <https://doi.org/10.2307/258017>
- Watson, O. J., Barnsley, G., Toor, J., Hogan, A. B., Winskill, P., & Ghani, A. C. (2022). Global impact of the first year of COVID-19 vaccination: A mathematical modelling study. *The Lancet infectious diseases*, 22(9), 1293-1302. [https://doi.org/10.1016/S1473-3099\(22\)00320-6](https://doi.org/10.1016/S1473-3099(22)00320-6)
- Waymire, G., & Basu, S. (2011). Economic crisis and accounting evolution. *Accounting and business research*, 41(3), 207-232. <https://doi.org/10.1080/00014788.2011.574266>
- WHO. (11.3.2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Worobey, M., Levy, J. I., Malpica Serrano, L., Crits-Christoph, A., Pekar, J. E., Goldstein, S. A., . . . Andersen, K. G. (2022). The Huanan Seafood Wholesale Market in Wuhan was the early epicenter of the COVID-19 pandemic. *Science (American Association for the Advancement of Science)*, 377(6609), 951-959. <https://doi.org/10.1126/science.abp8715>

- YLE. (29.1.2020a). Suomen ensimmäinen koronavirustartunta varmistui, THL: Tapaus valitettava, mutta ei odottamaton – Yle seurasi hetki hetkeltä. <https://yle.fi/a/3-11181717>
- YLE. (29.10.2020b). Uudet ravintolarajoitukset: Viidessä kiihtymis- ja leviämisvaiheen maakunnassa yökerhojen ja baarien valomerkki tulee klo 22, paikat kiinni klo 23. <https://yle.fi/a/3-11619806>
- Zeff, S. A. (2013). The objectives of financial reporting: A historical survey and analysis. *Accounting and business research*, 43(4), 262-327. <https://doi.org/10.1080/00014788.2013.782237>
- Zhao, X., Jiang, X., & Li, Z. (2015). The impact of the economic crisis on the financial performance of multinational corporations. *International review of economics & finance*, 37, 55-68. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2014.11.013>